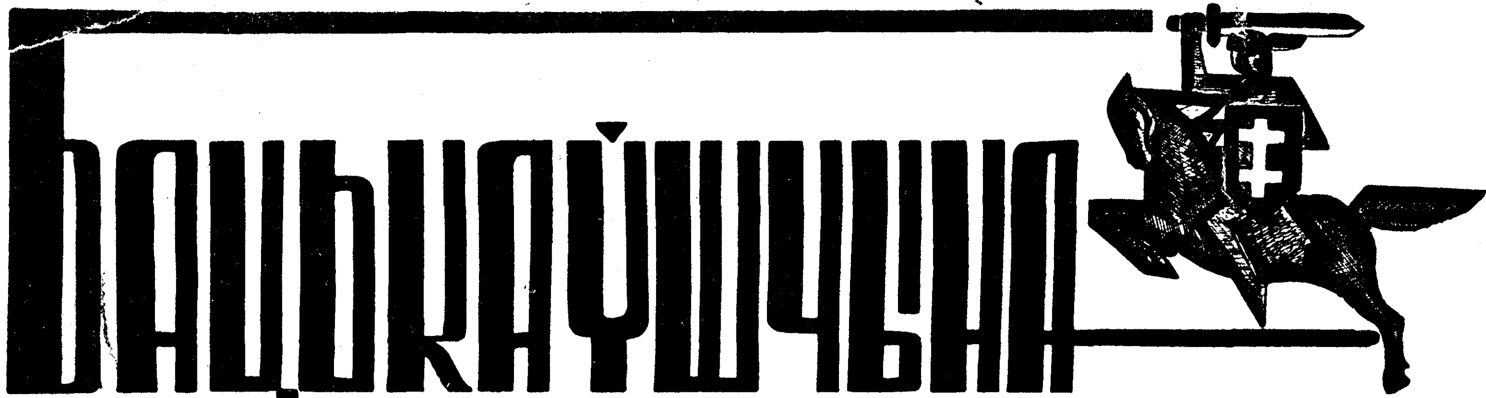

ОРГАН БЕЛАРУСКАИ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

WHITERUTHENIAN NEWSPAPER "BACKAUSCYNA" ("FATHERLAND")
Responsible Publisher: Wladimir BORTNIK
Druck: „LOGOS", Buchdruckerei u. Verlag, G.m.b.H. München 8, Rosenheimerstr. 46 a.
Post Adress: "Backauscyna", München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III
Die Administration der Weißruthenischen Zeitung „BACKAUSCYNA" München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND" | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND" | LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE"

№ 39 (118) Нядзеля 28 верасьня 1952 г. ГОД ВЫДАНЬНЯ 6

Ці магчымы новы Ціта?

Той наіўны самаабман заходняга сьвету, што на ўзор Югаславіі, пры адпаведным палітычным і гаспадарскім ціску Захаду, а так-жа пры помачы прапаганды можна будзе й іншыя сатэлітныя краіны адарваць ад савецкага блёку, не разьвеіўся яшчэ й сяньня. Яшчэ й сяньня падносяцца галасы, што тое, што сталася перад некалькімі гадамі ў Югаславіі, магчымае ёсьць таксама ў Польшчы, Мадзяршчыне ці Баўгарыі, не гаворачы ўжо пра камуністычны Кітай. Гэтак калі рэспубліканцы ў сваей перадвыбарнай прапагандзе загаляпаваліся ў прапагаваньні палітыкі вызваленьня й калі пад націскам контраргумэнтаў дэмакратычнай партыі трэба было ясна спрэцызаваць пытаньне, як яны гэтае вызваленьне ўяўляюць на практыцы, дык некаторыя, навет выдатныя амэрыканскія палітыкі пачалі паклікацца на прыклад цітаўскай Югаславіі.

Палітычны дараднік Айзэнгаўэра й кандыдат на міністра замежных справаў ЗША ў выпадку перамогі рэспубліканцаў, Джон Фостэр Даллес, у сваім радыё-інтэрвью 12. 9. 52 заявіў, што ні Айзэнгаўэр, ні ён сам, гаворачы пра палітыку вызваленьня, ніколі ня мелі на думцы ані ваеннага крыжовага паходу супраць Савецкага Саюзу дзеля вызваленьня паняволеных ім народаў, ані сьцідваць за зялезную заслону аружжа й выклікаць там збройныя паўстаньні, якія скончыліся-б толькі масавым вынішчэньнем гэтых народаў, калі-б ня было адначасна ваеннай акцыі з боку заходніх дзяржаваў. Адзіным мэтадам і сродкам гэтага вызваленьня мае быць, на думку Даллеса, каб, за прыкладам Югаславіі, што раз новыя паняволеныя нацыі адрываліся ад засягу ўплываў Масквы й прылучаліся да вольнага сьвету. Сродкамі такой палітыкі маюць быць амэрыканскія радыёперадачы й гаспадарскі ціск. І так як ЗША мелі дагэтуль плянаваньне гарачай вайны, мусяць цяпер стварыць таксама плянаваньне халоднай вайны.

Такім самым прыхільнікам цітаізму, як мэтаду вызваленьня паняволеных народаў, зьяўляецца таксама выдатны й уплывовы амэрыканскі публіцысты В. Ліпманн. Лёгіка ягонага разважаньня наступная: У таталітарных рэжымах бунт масаў супраць дзяржаўнае ўлады зьяўляецца немагчымым і мог-бы выклікаць толькі непатрэбны разьліў крыві. Але прыклад Ціты паказаў, што зьяўляецца магчымым бунт сатэлітнага рэжыму супраць Савецкага Саюзу. Ён уважае, што калі гэта ўжо раз было магчымым у Югаславіі, дык чаму ня мае быць магчымым у любой іншай сатэлітнай краіне? А дзеля гэтага «палітыка Атлянтычнай супольнасьці павінна заняцца перадусім стварэньнем умоваў, якія-б зрабілі цітаізм практычным і карысным разьвязаньнем для сатэлітаў і для Кітаю».

Цяжка паверыць, каб такія аўтарытэтныя людзі, як Даллес, сур'ёзна верылі ў тое, аб чым сяньня яны гавораць. Нам здаецца, што іхныя заявы аб магчымасьці адарваньня, на ўзор Югаславіі, ад Савецкага Саюзу іншых сатэлітных дзяржаваў маюць на мэце ўспакоіць публічную апінію як у Амэрыцы, гэтак і ў Заходняй Эўропе, якая моцна ўстрывожылася ў сувязі з рэспубліканскім заклікам да палітыкі вызваленьня, і болей нічога.

Чаму сяньня зьяўляецца немагчымым паўтарэньне таго, што сталася перад некалькімі гадамі ў Югаславіі?

Былі тры аснаўныя акалічнасьці, што дазволілі Ціту збунтавацца супраць Масквы й выламацца з пад ейнае ўлады: 1. Гэта сталася тады, калі сатэлітныя краіны, а перадусім Югаславія, знаходзіліся яшчэ ў пачаткавай фазе саветызацыі й калі, у сувязі з гэтым, нацыянальныя сілы гэтых краінаў мелі яшчэ вырашальнае значэньне. 2. Югаславія падчас апошняй вайны была саюзнай дзяржавай і дзеля гэтага Саветы не маглі ў ей трымаць у той час сваей акупацыйнай арміі. Праўда, саюзнымі дзяржавамі была Польшча й Чэхаславаччына, але яны ляжалі на дарозе да акупаваных Саветамі варожых у вайне краінаў (Усходняя Нямеччына й Аўстрыя), дзеля чаго пад гэтым прэтэкстам Савецкі Саюз ад самага пачатку трымаў у Польшчы і Чэхаславаччыне свае вайсковыя гарнізоны. 3. Геаграфічнае палажэньне Югаславіі, якая толькі на нявялікай часьці сваей тэрыторыі мяжавала зь дзяржавамі савецкага блёку, а на астальной тэрыторыі зь дзяржавамі заходняга сьвету, вельмі спрыяла гэнаму вызваленьню з пад уплываў Крамля.

Такіх спрыяльных абставінаў, якія ў той час мела Югаславія, ня мелі й ня маюць іншыя краіны савецкага блёку. Праведзеная дагэтуль саветызацыя гэтых краінаў, трыманьне ў іх ня толькі савецкіх ваенных адзінак, але й пааб-саджваньне ўсіх ключовых становішчаў у мясцовай арміі й паліцыі сваімі людзьмі, выключаюць усякую думку аб нейкім рэжымным бунце ці ўрадавым пераvароце. Бо хто меў-бы рабіць гэткі бунт, прыкладам, у Польшчы? Ці ўспомненыя амэрыканцы спадзяюцца, што зробіць гэта Ракасоўскі? А таму падобнае абнадзейваньне сябе й другіх, што можна адсунуць межы савецкай экспансыі да яе выходных граніцаў — да самога Савецкага Саюзу пры помачы выкліканьня ўрадавых пераваротаў і рэжымных бунтаў у сатэлітных краінах, выглядае пры сяньняшняй сытуацыі за зялезнай заслонай навет нечым непаважным.

Інакш трэба разглядаць справу камуністычнага Кітаю. Кітай з гледзішча на сваё геапалітычнае палажэньне, вялізарную тэрыторыю й нязьлічоныя масы жыхарства, што больш чымсьці ў два разы перавышаюць колькасьць жыхарства ўсяго Савецкага Саюзу, мае ўсе магчымасьці ўнезалежніцца ад Масквы, а Мао-Тсэ-Тунг стацца кітайскім Цітам. У гэтую эвэнтуальнасьць моцна верыў Захад і верыць яшчэ сяньня.

Але ўся бяда ў тым, што кітайскі дыктатар можа зрабіць гэта, але ня хоча. Мао-Тсэ-Тунг увесь час быў і ёсьць верным Сталіну. Ужо той факт, што ён ублытаўся на зычэньне Масквы ў карэйскую авантуру, якая для самога Кітая, апрача шкоды й вялізарных стратаў у людзях, нічога болей ня прыносіць, сьветчыць вымоўна аб тым, што Кітай зьяўляецца верным савецкім сатэлітам. Савецка-кітайская канфэрэнцыя ў Маскве й ейныя вынікі паказваюць на тое, што гэтую ролю неадлучнага сатэліта Масквы згадзіўся кітайскі ўрад адыгрываць і далей.

Паводля савецка-кітайскага дагавору з 1950 году Савецкі Саюз забавязаўся

(Заканчэньне на 2 балоне)

Весткі з шырокага сьвету

Узмоцненая актыўнасьць на карэйскім фронце. Камуністычныя войскі ў Карэі ў панядзелак 22 верасьня перасунулі пункт сваіх атакаў з заходняга на ўсходні адрэзак фронту. Наагул зазначаецца апошнімі днямі ўзмоцненая актыўнасьць камуністычных наземных сілаў. Збройныя сілы Задзіночаных Нацыяў, адбіваючы пасьпяхова наземныя атакі, праводзяць сыстэматычныя бамбардаваньні ваенных аб'ектаў у Паўночнай Карэі, папярэджваючы, як звычайна, пры помачы сьціданых з самалётаў лістовак, цывільнае насельніцтва. 21 верасьня амэрыканскія паветраныя супаркрэпасьці сьцінулі звыш 100 бомбаў на ўладжаньні забясьпечаньня на ўсход ад Панмунджон. 22 верасьня было сьцінута далейшых 100 тонаў бомбаў на ваенныя аб'екты ворага.

Чысткі й паварот да «народнага фронту». Прамова заступніка генэральнага сакратара камуністычнай партыі Францыі Дуклё, у якой ён паведаміў аб хуткім павароце з Масквы генэральнага сакратара францускай кампартыі Торэза, была пераладаваная такімі выражэньнямі: «супольны фронт» на базе калішняга «народнага фронту», змаганьне за «нацыянальную незалежнасьць», «дэмакратычныя свабоды», «адкінуць усё, што нас дзеліць» і г. падобнымі лёзунгамі. Выглядае, што Крэмль уважае рэвалюцыйную акцыю ў Францыі за дрэнную й пастанавіў узмоцніць камуністычныя ўплывы шляхам шуканьня супрацоўніцтва зь іншымі палітычнымі групамі, якія згадзіліся-б прыняць удзел у мантаваньні новага «народнага фронту». У сувязі з гэтым у францускай кампартыі адбываюцца чысткі, пераважна прыхільнікаў г. зв. «беспасярэдняй акцыі». У некаторых палітычных колах думаюць, што камуністыя хутка маюць распачаць тактыку фаварызаваньня Заходняй Нямеччыны й выкідаюць цяпер з партыі наважаных праціўнікаў такой палітыкі.

Савецкі ультыматум Афганістану. Міністар замежных справаў СССР Вышынскі вызваў у Крэмль афганістанскага амбасадара ў Маскве й даручыў яму ноту, у якой савецкі ўрад дамагаецца ў ультыматыўнай форме спыненьня рэалізацыі гаспадарскай праграмы, праводжанай пры амэрыканскай помачы ў паўночнай правінцыі краю, якая мяжуе з СССР. Адна амэрыканская фірма вядзе ў гэтай часьці Афганістану мэльярацыйныя работы. Масква баіцца, каб ЗША ня збудавалі там выпадовай базы супраць паўдзённага куыла Савецкаг Саюзу.

Вялікабрытанія задэкляроўвае супрацоўніцтва з Эўропай. Брытанскі міністар замежных справаў Ідэн прадлажыў 15 верасьня на канфэрэнцыі Эўрапэйскай Рады ў Штрасбургу плян супрацоўніцтва Вялікабрытаніі з эўрапэйскай супольнасьцю. Міністар Ідэн пры гэтым заявіў, што хаця Ангельшчына не заўсёды можа йсьці шляхам іншых эўрапэйскіх народаў, але яна будзе ахвотна зь імі супрацоўнічаць.

Амэрыканскія прафсаюзы за Стывэнсонам. 71-ы кангрэс амэрыканскага задзіночаньня прафэсыйных саюзаў АФЛ адкрыўся 15 верасьня заклікам да сваіх сяброў аддаць галасы падчас прэзыдэнцкіх выбараў на дэмакратычнага кандыдата Стывэнсона. Як ведама, іншае задзіночаньне прафэсыйных саюзаў СІО ўжо раней зьвярнулася з такім самым заклікам да сваіх сяброў. Да задзіночаньня прафэсыйных саюзаў АФЛ належыць 150 амэрыканскіх прафэсыйных саюзаў із звыш 8 мільёнамі сяброў. СІО задзіночвае 40 прафэсыйных саюзаў і налічвае 6 мільёнаў сяброў.

Вэто — наймацнейшы савецкі аргумэнт. Апошнімі днямі адбываюцца ў Нью Ёрку паседжаньні Рады Бясьпечнасьці, якая займаецца пытаньнямі, што знойдуцца на парадку дня генэральнай асамблеі Задзіночаных Нацыяў, якая распачнецца 14 кастрычніка ў Нью Ёрку. Між іншым, на Радзе Бясьпечнасьці абгаварваюцца пытаньні прыняцьця новых дзяржаваў у ЗН. Супраць праекту заходніх дзяржаваў у гэтай справе савецкі дэлегат Малік, як правіла, выстаўляе сваё вэто. Гэтак 16 верасьня ён ужыў права вэта супраць прыняцьця Лібіі, 18 верасьня супраць Японіі й 19 верасьня супраць прыняцьця трох індакітайскіх дзяржаваў — Ветнаму, Ляёс і Камбоджы. Амэрыканскі дэлегат Остын запатрабаваў прыняць адпаведныя меры супраць надужываньня Савецкім Саюзам права вэта.

Дэлегацыя Ўсходняй Нямеччыны ў Бон. 19 верасьня прыбыла ў Бон дэлегацыя парляманту Ўсходняй Нямеччыны ў складзе 5 асобаў з мэтаю даручэньня старшыні заходнянямецкага парляманту др. Эглерсу мэмарыялу ў справе задзіночаньня Нямеччыны. Усходнянямецкія камуністыя намагаліся, каб іхная візыта перайшла ў вагульнанямецкія перагаворы, але праціўны бок станоўка супраціўіўся гэтаму. Др. Эглерс згары заявіў, што пасьля прыняцьця мэмарыялу ён ня будзе мець ніякага кантакту з дэлегацыяй. Дык дэлегацыя й ад'ехала з тым, з чым прыехала.

Ці Эгіпт станецца рэспублікай? Эгіпская нацыяналістычная прэса Мусулманскага Брацтва, як і камуністычная, высунула дамаганьне ліквідацыі манархіі ў Эгіпце. Ворган Мусулманскага Брацтва «Аль Дава» называе каралеўскі дом у Эгіпце «бандай зладзеяў» і дамагаецца, каб урад запатрабаваў ад кажнага сябры каралеўскай сям'і выясьненьня, скуль паходзіць ягоная маемасьць. Газэта «Розэ эль Ёўсэф» паведамляе аб акцыі дзеля правядзеньня народнага рэфэрэндум, якое мела-б паказаць, ці манархія мае астацца ці не.

Арабы байкатуюць Ізраэля. Палітычны камітэт Арабскай Лігі прыняў адпаведныя інструкцыі ў справе гаспадарскай блякады Ізраэля. Гэтыя інструкцыі, між іншым, прадбачаць байкатаваньне тых арабскіх фірмаў, якія заложылі ў Ізраэлі свае філіі, і кантролю экспарту. Арабскія дзяржавы могуць накладаць кару сьмерці або цяжкага зьняволеньня за зламаньне гэтага байкоту.

Тайфун зьнішчыў цэлы востраў. Востраў на Ціхім акіяне Вэйк, які выкарыстоўваецца Задзіночанымі Штатамі ў якасьці апорнага пункту, 16 верасьня стаўся ахвяраю вельмі сільнага тайфуну й быў зьнішчаны на 90%. 750 жыхароў вострава, галоўным чынам вайсковыя й працаўнікі авіятранспартных таварыстваў, выратавалі сваё жыцьцё дзякуючы збудаванаму падчас апошняй вайны японцамі бункеру й падземнаму сховішчу бояпрыпасаў. У гэтых падзямельлях прыйшлося пераседзіць ім увесь час трываньня тайфуну.

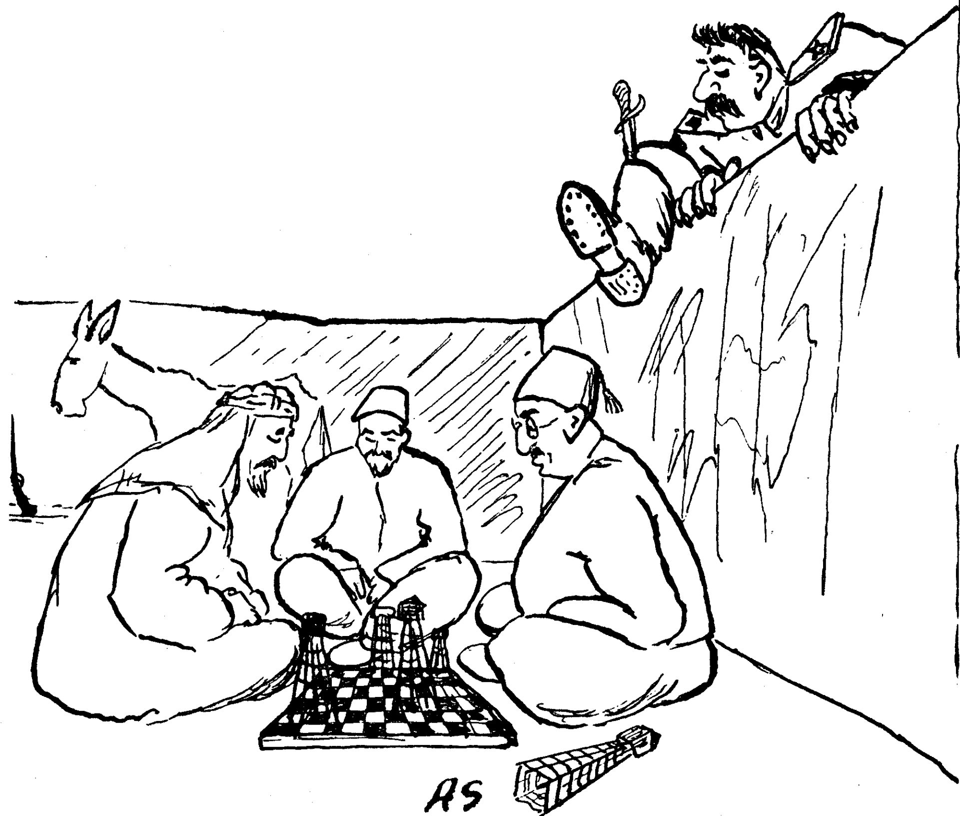

Арабская гульня

Акцыя задзіночаньня Эўропы

Пляны задзіночаньня Эўропы зьяўляюцца ня новымі. Ужо ў пасьлявэрсальскай Эўропе паўстаў панэўрапэйскі рух, узначалены мадзярскім палітыкам Кудэнговэ-Калергі. Але гэты рух ахоплівАў тады толькі вузкія колы інтэлігенцыі й ня выходзіў паза рамы чыста тэарэтычных канцэпцыяў. На перашкодзе ягонага разьвіцьця стаялі нацыяналістычныя тэндэнцыі паасобных дзяржаваў і грамадзянстваў.

Пасьля апошняй вайны, калі Эўропа аказалася падзеленай на дзьве часьці— паняволеную й свабодную й калі гэтая апошняя апынулася пад ціскам эканамічных супярэчнасьцяў і пад загрозай ваеннай агрэсыі з Усходу, ідэя задзіночанай Эўропы аказалася поўнасьцю насьпелай. Гэтага задзіночаньня вымагаюць тры аснаўныя фактары міжнароднага жыцьця: стратэгічна-абаронны, палітычны й гаспадарскі. Парэзаная на большыя й меншыя дзяржавы Заходняя Эўропа вымагае цясьнейшага задзіночаньня й узаемнага супрацоўніцтва ў кажнай з названых галінаў, патрабуе ператварыцца ў суцэльны арганізм, здольны да гаспадарскага праспэраваньня й абароны.

Справа эўрапэйскага задзіночаньня гэтымі днямі стаіць на парадку дня двух канфэрэнцыяў, што адбываюцца адначасна ў Штрасбургу: Надзвычайнага Сабраньня Вугля й Сталі й канфэрэнцыі Эўрапэйскай Рады.

Коратка прыгледзімся, якія існуюць сяньня ворганы эўрапэйскага задзіночаньня.

У галіне абароннай творыцца г. зв. Эўрапэйская Абаронная Супольнасьць (эўрапэйская армія на падставе пляну Плевэна), да якой належаць дзяржавы пляну Шумана. Ужо падпісаны адпаведны дагавор, які яшчэ не ратыфікаваны парлямантамі зацікаўленых дзяржаваў. Дагавор прадбачыць апрычоную Раду Міністраў, супольны парлямант (87 сяброў), Выканаўчую Камісыю (9 сяброў) і собскі Трыбунал.

Над палітычным задзіночаньнем Эўропы або эўрапэйскай фэдэрацыяй працуюць сяньня дзьве міждзяржаўныя арганізацыі, якія ў дадзены мамэнт як было ўспомнена, адбываюць свае сабраньні ў Штрасбургу, францускім горадзе, які мае стацца сталіцай задзіночанай Эўропы.

У першую чаргу існуе дарадчы ворган, г. зв. Эўрапэйская Рада, якая складаецца з Камітэту Міністраў замежных справаў 15 дзяржаваў і з дарадчага Сабраньня або Парляманту, які налічвае 132 сябры, вызначаныя ўрадамі паасобных дзяржаваў.

Другой інстытуцыяй зьяўляецца Эўрапэйская Супольнасьць Вугля й Сталі, званая так-жа Монтан-Вуніяй, якая паўстала на падставе пляну Шумана, запрапанаванага яшчэ ў 1950 годзе. Да яе належыць толькі 6 эўрапэйскіх дзяржаваў: Заходняя Нямеччына, Францыя, Італія, Бэльгія, Галяндыя й Люксэмбург. Дагавор аб стварэньні гэтай міждзяржаўнай гаспадарскай вуніі ўжо ратыфікаваны парлямантамі шасьці ўспомненых дзяржаваў. Гэтая арганізацыя мае сваю Раду Міністраў, Сабраньне або Парлямант (78 сяброў) і выканаўчы ворган — «Найвышшую Калегію», зложаную з 9 сяброў.

Гэтая арганізацыя, у сваей пачаткавай аснове чыста эканамічнага характару, мае рэарганізавацца ў фэдэрацыю палітычную. Гэтак на нядаўна адбытым паседжаньні Рады Міністраў Монтан-Вуніі ў Люксэмбургу была пакліканая спэцыяльная камісыя дзеля апрацаваньня да 10 сакавіка 1953 году праекту канстытуцыі сфэдэраванай Эўропы, якая мае абыймаць 6 дзяржаваў пляну Шумана.

Цяпер-жа, як было ўспомнена, працуе ў Штрасбургу парлямант Монтан-Вуніі, зложаны з 78 сяброў — дэпутатаў парлямантаў, якія належаць ня толькі да ўрадавых партыяў, але й апазыцыяў. Гэты парлямант на прапанову рады міністраў мае апрацаваць праект палітычнай фэдэрацыі Эўропы, што пераходзіць ягоныя паўнамоцтвы, бо гэта належыць да кампэтэнцыі ня створанага яшчэ парляманту Эўрапэйскай Абароннай Су-

(Заканчэньне на 2 балоне)

Перастараліся, гаспадарове

У артыкуле «Чарговая палітычная авантура Астроўскага» («Бацькаўшчына», № 34 за 24. 8. 52) мы зьвярнулі ўвагу на новую спробу Астроўскага яшчэ раз заблісьнуць на палітычным гарызонце, калі ён, вярнуўшыся з Аргентыны, за пасярэдніцтвам г. зв. «Галоўнага Штабу Беларускага Вызвольнага Руху» — сьвежай прыбудоўкі да Беларускай Цэнтральнай Рады — зрабіў адначасна аж тры, супярэчныя адна другой, палітычныя афэрты. Паімённа ён злажыў тры мэмарыялы: да Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня Народаў Расеі, да АБН і да «Бюра канфэрэнцыі народаў Усходняй Эўропы, Каўказу й Туркестану» на рукі старстаршыні гэтага Бюра — віцэміністра замежных справаў Украінскай Нацыянальнай Рады сп. Андрыеўскага. У кажным мэмарыяле Галоўны Штаб Беларускага Вызвольнага Руху запэўняў, што адзіным праўным беларускім нацыянальным прадстаўніцтвам зьяўляецца Беларуская Цэнтральная Рада на чале з Астроўскім і прасіў прыняць яе ў склад дзьвюх апошніх арганізацыяў і адначасна ў запланаваны супольна з расейцамі палітычны цэнтр, над мантаваньнем якога праце сяньня Амэрыканскі Камітэт. Паколькі два апошнія мэмарыялы былі ўтрыманыя ў агрэсыўным антырасейскім тоне, адпаведна праграмам і тактыцы гэтых арганізацыяў, пастолькі мэмарыял першы апраўдваў і поўнасьцю паддзержваў імпэрыялістычныя пазыцыі расейцаў.

У ўспомненым намі артыкуле мы зьвярнулі галоўную ўвагу на мэмарыял да Амэрыканскага Камітэту й прывялі зь яго некалькі аўтэнтычных выняткаў, бо ён быў найлепшым наглядным пацьверджаньнем ідэйнай бяспрынцыповасьці й палітычнага авантурызму Астроўскага. Гэта тым больш, што група Астроўскага ў ЗША тры месяцы перад гэтым у сваім ворагане «Беларуская Трыбуна» якраз закідала Радзе БНР, што быццам яна стараецца ісьці на бескампрамісовую ўгоду з расейцамі, тады калі група Астроўскага ўрачыста дэкляравала сваю антырасейскасьць і нацыянальную непахіснасьць.

Гэты «Мэмарыял» быў, як ведама, апублікаваны ў цэнтральным ворагане Беларускага Вызвольнага Руху «Незалежная Беларусь» (№ 2 за ліпень 1952). І тут сталася дзіўная рэч: гэты нумар «Незалежнай Беларусі» быў распаўсюджаны толькі ў Нямеччыне. У той час, калі нумар першы гэтае газэткі быў раздаваны ўсім і ўсюды ўва ўсіх краінах расьсяленьня беларусаў, дык нумару другога нідзе, паза Нямеччынай, нельга знайсьці ізь сьвечкай. А ў ЗША, як даведваемся з зусім пэўных жаролаў, супрацоўнікі Астроўскага стараюцца навет пераканаць беларускае грамадзянства, што такога «Мэмарыялу» ў Амэрыканскі Камітэт наагул ня было й таму ня мог ён быць надрукаваным у «Нязалежнай Беларусі», а ўся гэтая гісторыя зь ім зьяўляецца толькі чарговай выдумкай «Бацькаўшчыны».

Дык што гэта ўсё значыць? Відаць Астроўскі, перастараўшыся ў церазьмерным выяўленьні сваей ляяльнасьці да расейскай імпэрыялістычнай канцэпцыі, напасьледак перапалохаўся, што, апублікаваўшы свой «Мэмарыял», за шырака раскрыў свае карты перад беларускім грамадзянствам. Дык, доўга ня думаючы, узяў і скамфіскаваў успомнены нумар «Незалежнай Беларусі», які ня быў яшчэ пашыраны ў іншых, паза Нямеччынай, краінах. Хіба разьлічваў ён на тое, што беларускае грамадзянства, ужо прывыкшае да палітычнага дзікунства, якім яго ўвесь час карміў сам-жа Астроўскі, возьме ды й паверыць, што «Бацькаўшчына» ўзапраўды выдумала ўсю гэтую несамавітую гісторыю.

Каб, аднак, даказаць, што «Бацькаўшчына» выдумкамі не займаецца, але піша толькі праўду, мы й перадрукоўваем гэты «Мэмарыял» поўнасьцю таксім, якім ён паявіўся на балонках другога нумару «Незалежнай Беларусі». А калі аднадумнікі Астроўскага ў ЗША й надалей надумаюцца цьвердзіць, што зьмешчаны ніжэй «Мэмарыял» зьяўляецца таксама выдумкай «Бацькаўшчыны», дык радзім ім зьвярнуцца да самога Астроўскага або да «Галоўнага Штабу Беларускага Вызвольнага Руху» з просьбаю, каб і яны пацьвердзілі гэтую «выдумку». Дык чакаем!

Язэп Каранеўскі

Ці магчымы новы Ціта?

(Заканчэньне)

пасьля заключэньня мірнага дагавору зь Японіяй, але не пазьней канца 1952 году, вывесьці свае войскі з Порт Артура й порту Дэйрэн і перадаць кітайцам паўдзённаманджурскую чыгунку. На ніядауна адбытай у Маскве савецка-кітайскай канфэрэнцыі Савецкі Саюз, праўда, згадзіўся перадаць Кітаю успомненую чыгунку, але дабіўся ад Кітаю згоды на затрыманьне сваіх войскаў у двух успомненых важных стратэгічных пунктах да часу заключэньня мірнага дагавору зь Японіяй. Ці дагавор такі будзе наагул калі-небудзь заключаны, гаварыць аб гэтым сяньня яшчэ передчасна. Значыцца на маскоўскай канфэрэнцыі чырвоны Кітай поўнасьцю скапітуляваў і паставіў сябе й далей у ролі вернага сатэліта Масквы. Дык дзе-ж падставы спадзявацца, што Мао-Тсэ-Тунг захоча раптам стацца кітайскім Цітам? Падставаў такіх, на жаль, няма.

Сытуацыя ў самым Савецкім Саюзе і ў вапанаваных ім сатэлітных краінах Эўропы й Азыі такая, што аб якой-небудзь палітыцы вызваленьня мірнымі сродкамі ці шляхам рэжымных бунтаў і ўрадавых пераваротаў унутры самых сатэлітных краінаў, гаварыць сяньня ўжо ня прыходзіцца. Адзіным і выключным такім сродкам можа быць толькі вайна. Як ня прыкра гэта гаварыць з увагі на тое, што новая вайна бясспрэчна прынясе нязьлічоныя ахвяры й вялізарныя зьнішчэньні па абодвых баках фронту й таму Захад гэтай вайны за ўсякую цану стараецца ўнікнуць, але трэба сказаць адкрыта, што іншага выхаду няма. Раней ці пазьней да вайны прыйсьці мусіць, бо ніякімі іншымі сродкамі ня ўдасца засыпаць тэй глыбокай пропасьці, якая паўстала між усходнякамуністычным і заходнядэмакратычным сьветам. А шуканьне іншых выхадаў з палажэньня, падобных тым, як паўстрымоўваньне далейшай камуністычнай экспансыі, палітычны націск на Савецкі Саюз, каб ён адышоў на свае выходныя пазыцыі, ці, напасьледак, стварэньне ўмоваў для нутраных рэжымных бунтаў, зьяўляецца ня чым іншым, як толькі страўсаўскай палітыкай хаваньня перад небясьпекай галавы ў пясок. Гэта ёсьць шкодным памяншаньнем небясьпекі або спробай ляпчэньня хваробы зусім неадпаведнымі лекамі.

Алесь Крыга

Акцыя задзіночаньня Эўропы

(Заканчэньне)

польнасьці. Дзеля гэтага Сабраньне Вугля й Сталі перайменавала сябе ў «Надзвычайнае Сабраньне», павялічыўшы свой склад з 78 сяброў да 87, прадугледжаных для парляманту Эўрапэйскай Абароннай Супольнасьці.

Гэтак прадстаўляюцца сяньняшнія намаганьні задзіночаньня Заходняй Эўропы. Зразумела, на дарозе да рэалізацыі гэтага пляну стаіць шмат цяжкасьцяў і перашкодаў, зь якіх варта ўспомніць тры: 1. Уся гэтая акцыя камплікуецца ўжо тым, што існуюць дзьве паралельныя інстытуцыі з аналягічнымі мэтамі: Эўрапэйская Рада, што абыймае 15 заходнеэўрапэйскіх дзяржаваў, і Эўрапэйская Супольнасьць Вугля й Сталі, якая абыймае толькі 6 дзяржаваў. Апошняя, намагаючыся стварыць палітычную фэдэрацыю ў складзе гэтых шасьці дзяржаваў, пагражае разьбіцьцём і так ня цэлай Эўропы. 2. Адмова Вялікабрытаніі прыступіць да эўрапэйскай абароннай, палітычнай і гаспадарскай супольнасьці. Вялікабрытанія, будучы зьвязанай з іншымі камэнвэльтам, ня хоча цёсна вязацца з эўрапэйскім кантынэнтам, аднак зьяўляецца зацікаўленай у стварэньні эўрапэйскага адзінства. Гэта й выказаў брытанскі міністар замежных справаў Ідэн у сваей прамове на паседжаньні Эўрапэйскае Рады, высунуўшы г. зв. «Плян Ідэна» — плян поўнага ўзгадненьня абаронных, палітычных і гаспадарскіх мерапрыемстваў Заходняй Эўропы. 3. Недавер, а навет варожае настаўленьне да эўрапэйскага адзінства кансэрватыўных і нацыяналістычных колаў эўрапэйскіх дзяржаваў, не гаворачы ўжо аб камуністых, якія зьяўляюцца найбольшымі ворагамі сільнай і задзіночанай Эўропы.

Гэтыя супярэчнасьці ня лёгка й ня хутка будуць пераможаны, а таму палітычнае сфэдэраваньне Заходняй Эўропы — гэта справа ня бліжкай будучыні. Але першыя фундаманты палажаныя, найманейшымі зь якіх зьяўляецца Эўрапэйская Супольнасьць Вугля й Сталі, якая ўжо зьяўляецца рэальным фактам, і Эўрапэйская Абаронная Супольнасьць, якая станецца рэальным фактам у бліжкай будучыні.

Канцэпцыя задзіночанай Эўропы творыцца ў атмасфэры ўзаемнага даверу й на базе абсалютнай роўнасьці й раўнапраўнасьці ўсіх ейных сяброў — эўрапэйскіх дзяржаваў незалежна ад вялічыні іхных тэрыторыяў, колькасьці насельніцтва й удзельнай вагі ў ваенных, палітычных і гаспадарскіх дачыненьнях Эўропы. У гэтым і зарука посьпеху й памыснасьці рэалізацыі будучай задзіночанай Эўропы.

Як-жа дыямэтральна іншую высунулі канцэпцыю расейскія палітычныя арганізацыі на эміграцыі будучага ўпарадкаваньня падсавецкага ўсходу. Замест узаемнага даверу і прынцыпу роўнасьці й раўнапраўнасьці, там пакутуе адвыўшая свой век канцэпцыя адзінай і непадзельнай расейскай імпэрыі на базе падпарадкаваньня ўсіх нерасейскіх народаў іхнаму «старэйшаму брату» — расейскаму народу. Таму ня гледзячы на тое, што такую канцэпцыю падтрымлівае й Амэрыканскі Камітэт, як і некаторыя ўрадавыя дзейнікі Заходу, нельга навет думаць, каб канцэпцыя гэтая, будучая толькі пародыяй дэмакратычнага задзіночаньня, укаранавалася калі-небудзь пасьпехам.

(—іч)

МЭМАРЫЯЛ

ЗЛОЖАНЫ ГАЛОЎНЫМ ШТАБАМ БЕЛАРУСКАГА ВЫЗВОЛЬНАГА РУХУ Ў:

Прадстаўніцтва Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня Народаў Расеі,

Міністэрству Замежных справаў ЗША

і

Усім Штабам Беларускага Вызвольнага Руху.

Галоўнаму Штабу Беларускага Вызвольнага Руху стала ведамым, што ў працах Штарнбэрскае канфэрэнцыі, якая адбылася 19–21 чэрвеня 1952 г. па пытаньням стварэньня міжнацыянальнай і Радыё-камісыяў, прыймала ўдзел і ўвайшла ў склад камісыі нікому з беларусаў ня ведамая арганізацыя «Беларускі Антыбальшавіцкі Фронт».

У сувязі з гэтым, Галоўны Штаб Беларускага Вызвольнага Руху лічыць сваім абавязкам заявіць:

1. Так званая «арганізацыя» «Беларускі Антыбальшавіцкі Фронт» (г. г. Цьвірко і Жытко) ніколі да Штарнбэрскай канфэрэнцыі **не існавала** і таму, зусім зразумела, ніколі ніякага ўдзелу ў антыбальшавіцкай вызвольнай барацьбе беларускага народу **ня прыймала.**

2. Галоўнаму Штабу Беларускага Вызвольнага Руху незразумела так-жа, чым выкліканы з боку Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня Народаў Расеі нічым не апраўданае байкатаваньне існуючых беларускіх шчыра дэмакратычных арганізацыяў дзеля процістаўленьне ім, нікому невядомай, групы «Беларускі Антыбальшавіцкі Фронт»?

Хіба-ж Амэрыканскаму К-ту Вызваленьня павінна быць ведама, што адзіным законным прадстаўніцтвам беларускага народу й краю зьяўляецца не авантурыстычная група інж. Абрамчыка зь яе новастворанымі фільялам «Беларускі Антыбальшавіцкі Фронт», а, пабудаваная на дэмакратычных прынцыпах, Беларуская Цэнтральная Рада з прэзыдэнтам праф. Р. Астроўскім на чале, выбраным аднагалосна 1039 дэлегатамі 2-га Ўсебеларускага Кангрэсу, які адбыўся ў свой час у сталіцы Беларусі — Менску.

3. Уходзячы ў зносіны з авантурыстычнымі элемэнтамі групоўкі Абрамчыка, паўстаўшай толькі ў 1948 годзе на эміграцыі, а так-жа з другімі аналягічнымі ей таталітарнымі групамі, Амэрыканскі К-т Вызваленьня Народаў Расеі толькі дапамагае аслабленьню задзіночаньня антыбальшавіцкага фронту народаў, а самае важнае — нехаця памагае ліць «чыстую ваду на паганы млын Сталіна» ды яго, усімі зьненавіджанае, палітбюро ВКП(б).

4. Пакідаючы з боку ад антыбальшавіцкага фронту аддаўна існуючыя арганізацыі беларускага вызвольнага руху ды падтрымліваючы новыя, нікому невядомыя й непатрэбныя групоўкі, як «Беларускі Антыбальшавіцкі Фронт», Амэрыканскі К-т Вызваленьня Народаў, тым самым, зводзіць да нуля шматгадовую барацьбу беларускага народу, абезнадзейвае (у арыгінале з расейскага — «абезнадзёжвае» — Рэд.) рэвалюцыйныя сілы беларускае нацыі, якія дзеюць як на бацькаўшчыне, так і на эміграцыі, ды выклікае сумлю ў псыхіцы людзей, якія змагаюцца супраць бальшавізму ды пакладаюць надзею на супрацоўніцтва з народамі ЗША і краінаў дэмакратычнага Заходу.

Галоўны Штаб Беларускага Вызвольнага Руху, аб'ядноўваючы ў сваіх радох як патрыятычныя сілы на эміграцыі, так і сілы падпольна-рэвалюцыйнага руху на бацькаўшчыне, зварочваецца гэтым да кіраўніцтва Амэрыканскага К-ту Вызваленьня Народаў Расеі, да міністэрства замежных справаў ЗША, да ўсіх ворганаў Беларускага Вызвольнага Руху, а так-жа — да ўсіх беларусаў, патрыётаў, антыбальшавікоў, салдатаў і афіцэраў былой Вызвольнай Арміі, з наступным:

1. Прасіць Амэрыканскі К-т Вызваленьня Народаў Расеі перагледзіць сваю палітыку ігнараваньня так беларускага народнага прадстаўніцтва, як і кіраўніцтва Беларускага Вызвольнага Руху.

2. Прасіць міністэрства замежных справаў ЗША зрабіць уплыў на дзейнасьць (у арыгінале — «дзеяльнасьць» — Рэд.) кіраўніцтва Амэрыканскага К-ту Вызваленьня, пакольні такая не памагае задзіночаньню антыбальшавіцкага фронту, а толькі й выключна ўзмацоўвае падрыўныя арганізацыі працівнікаў такога задзіночаньня і стварае паважны недавер да амэрыканскае палітыкі і амэрыканскіх ворганаў з боку ўсіх арганізацыяў, якія вядуць актыўную барацьбу супраць бальшавізму.

3. Штабам Беларускага Вызвольнага Руху, па атрыманьні гэтага, неадкладна склікаць канфэрэнцыі сяброў арганізацыяў Беларускага Вызвольнага Руху ды ўсім аднадумна выступіць у вабароне інтарэсаў нашае нацыі ды вызвольнае барацьбы, так аслабляная Амэрыканскім К-там Вызваленьня Народаў Расеі.

У мэтах знайсьці шляхі да задзіночаньня антыбальшавіцкага фронту, Галоўны Штаб Беларускага Вызвольнага Руху, ад імя ўсіх сваіх ворганаў і сяброў арганізацыяў, заяўляе, што:

1. Беларускі Вызвольны Рух ня ёсьць нечым новым у гісторыі вызвольнае барацьбы беларускага народу. Ён мяняў толькі формы й мэтады барацьбы супраць бальшавізму, але мэта гэтае барацьбы заўсёды была, ёсьць і застанецца адзінай — **зьнішчэньне бальшавіцкае тыраніі ды адваяваньне свабоды й незалежнасьці!**

2. Беларускі Вызвольны Рух стаіць на платформе супрацоўніцтва й дружбы з усімі паняволенымі народамі і яго **сьвятым абавязак** — дабесьці ўсяму сьвету, што бальшавізм — гэта не народ, цяперашнія ўрады ў рэспубліках СССР — не народная ўлада, а ўлада партыйнае алігархіі.

3. Беларускі Вызвольны Рух, у практыцы сваей дзейнасьці, не падзяляе якіх-бы ня было формаў і прынцыпаў утажсамліваньня народаў СССР з бальшавізмам. Бальшавізм ня ёсьць зьявішча чыста нацыянальнае, а выключна інтэрнацыянальнае.

4. Беларускі Вызвольны Рух ня зьбірацца ўтажсамліваць палітыку шчыра-дэмакратычных расейскіх арганізацыяў, якія змагаюцца супраць бальшавізму, зь бязумоўна агрэсыўнаю і імпэрыялістычнаю палітыкаю бальшавіцкага ўраду СССР, а так-жа некаторых, яўна таталітарных і шавіністычных арганізацыяў расейскае эміграцыі.

Усе народы СССР — расейцы, украінцы, беларусы, каўказцы, татары, калмыкі і др., уваднолькавай ступені паняволеныя алігархіяй ВКП(б) ды ймкнуцца да сваіго вызваленьня.

Усе народы СССР жывуць аднолькава цяжкім жыцьцём нявольнікаў бальшавіцкае імпэрыі, бяспраўных вязьняў ВКП(б), МВД-МГБ ды шчыра хочуць як найхутчэйшага зьдзейсьненьня праваў народаў і чалавека, абвешчаных Атлянтыцкаю Хартыяй Арганізацыі Аб'едналых Нацыяў.

Побач з гэтым, Беларускі Вызвольны Рух мае надзею, што шчыра дэмакратычныя арганізацыі расейскае эміграцыі, у мэтах задзіночаньня антыбальшавіцкага фронту, у практыцы сваей дзейнасьці падтрымаць бясспрэчнае права кажнага паняволенага народу сяньняшняга СССР на яго поўнае, незалежнае дзяржаўнае існаваньне і, гэтым самым, створаць неабходныя ўмовы для поўнае гармоніі ўсіх народаў, якія змагаюцца супраць агульнага ворага ўсяго чалавецтва — **савецкага бальшавізму!**

6. Беларускі Вызвольны Рух глыбока пераконаны, што ў барацьбе супраць бальшавізму неабходны маналітны, споены адзінаю мэтаю, фронт усіх народаў, якія змагаюцца супраць бальшавізму і дзеля гэтага, Галоўны Штаб Беларускага Вызвольнага Руху шукае шляхоў і магчымасьцяў у аб'яднаньні сілаў беларускага вызвольнага руху з аналягічнымі арганізацыямі ды актыўна змагаючыміся сіламі ўсіх паняволеных бальшавікамі народаў.

Толькі адзіны антыбальшавіцкі Фронт і толькі ўзаемнае зразуменьне ўсіх паняволеных народаў, прыймаючых удзел у вызвольнай барацьбе, прынясуць так доўга чаканую свабоду ў выніку поўнае перамогі над бальшавізмам ды яго паіпраступнай сыстэмай гвалту, эксплёатацыі ды тэрору!

Няхай жыве адзіны фронт змагароў за свабоду!

ГАЛОЎНЫ ШТАБ БЕЛАРУСКАГА ВЫЗВОЛЬНАГА РУХУ

ЗША маюць дастатковую колькасьць атамнага аружжа. Прэзыдэнт амэрыканскай камісыі для атамнай энэргіі Гордон Дын асьветчыў перад гадавым сабраньнем саюзу амэрыканскіх юрыстых, што ЗША хутка будуць мець такую колькасьць атамнай зброі, што можна ёй будзе поўнасьцю зьнішчыць увесь індустрыяльны патэнцыял, як і збройныя сілы напасьніка. З таго часу ЗША спыніць далейшую прадукцыю атамнай зброі, а будуць выпрадукоўваць атамную энэргію выключна для мірных патрэбаў.

Прыняцьце ў Маскве. Савецкія і кітайскія дзяржаўныя мужы й палітыкі, пасьля заканчэньня маскоўскай канфэрэнцыі, на прыняцьці, зарганізаваным кітайскім амбасадарам у Маскве, падносілі незьлічоныя тоасты. Каля 1.000 гасьцей было прысутных на прыняцьці, а прэм'ер-міністар чырвонага Кітаю Чу-Эн-Ляй падходзіў да кажнага з 50 сталоў і падносіў пры кажным тоаст на чэсьць савецка-кітайскай прыязьні. Сталін ня быў прысутным на прыняцьці, затое былі Молатаў, Вышынскі, Мікаян і Булганін.

АДЫХОД СЬЦЯПАНА БАНДЭРЫ

ІЗ СТАНОВІШЧА СТАРШЫНІ КІРАЎНІЦТВА ОУН

Мюнхэнская газэта «Український Самостійник» у нумары 39 за 21 верасьня сёлета зьмясьціла наступны камунікат:

«З днём 22-га жнівеня 1952 году, Сьцяпан Бандэра уступіў із становішча старшыні Кіраўніцтва Абранізацыі Украінскіх Нацыяналістых і перадаў гэтыя функцыі старшыні Кіраўніцтва ОУН на ўкраінскіх землях — да часу новага выбару старшыні Кіраўніцтва ОУН.

Пасьля ўступленьня Сьцяпана Бандэры, старшыня Кіраўніцтва Замежных Часьцінаў ОУН, абраны на апошняй Канфэрэнцыі ЗЧ ОУН, Яраслаў Стэцько, паставіў свае становішча да дыспазыцыі, прапануючы выбраць на гэтае места Сьцяпана Бандэру.

Сьцяпан Бандэра з гэтым не згадзіўся, але ўвайшоў у склад Кіраўніцтва Замежных Часьцінаў ОУН, якое й надалей ачольвае дасюлешні старшыня. Гаспода 12-га верасьня 1952 г.

Сэкратарыят Кіраўніцтва Замежных Часьцінаў ОУН»

Што зьяўляецца прычынай уступленьня Сьцяпана Бандэры з займанага ім дагэтуль становішча, у камунікаце нічога не гаворыцца. Але новы рэдактар «Украінскага Самостійніка», сп. Дм. Штыкала ў прысьвечаным гэтаму пытаньню артыкуле прычыну рэзыгнацыі Бандэры бачыць у наступным:

«Перадаючы свае функцыі старшыні Кіраўніцтва ОУН на ўкраінскіх землях, Сьцяпан Бандэра падчырквае прымат краю перад эміграцыяй. Там, на родных землях Украіны — цэнтр украінскай нацыянальна-вызвольнай рэвалюцыі, а ня тут — за мяжой.»

Акцыя супраціву на родных землях

Польская эміграцыйная газэта «Народовец» у нумары за 25 чэрвеня, апіраючыся на артыкул у «Нью Ёрк Таймс», зьмясьціла зацемку наступнага зьместу:

«Нью Ёрк Таймс» апошнім часам паінфармаваў аб сытуацыі і настроях сярод польскага, беларускага й украінскага насельніцтва на ўсходніх польскіх крэсах (гэтак палякі яшчэ дагэтуль называюць Заходнюю Беларусь і Заходнюю Украіну — Рэд.), прылучаных да Расеі пасьля другой сусьветнай вайны.

Ньюёркскі штодзеньнік падчырквае, што на працягу апошніх месяцаў адбыліся партыйныя канфэрэнцыі на розных шчаблях у рэспубліках Беларусі, Заходняй Украіны, у Грузіі й Казахстане.

Із справаздачаў камуністычных кіраўнікоў вынікае, што на Беларусі й Заходняй Украіне, а асабліва на даўнейшых польскіх усходніх крэсах, калгасы належна не працуюць, а насельніцтва ў раёнах Гродні, Баранавіч і Наваградка робіць супраціў у дачыненьні да сельскагаспадарскіх плянаў.

«Нью Ёрк Таймс» падчырквае, што жыхары даўнейшых усходніх крэсаў маюць поўную сьведамасьць, што стаўляючы супраціў у дачыненьні да калгасных плянаў, апазьніваюць працэс саветызацыі гэтых земляў.

Камуністычныя кіраўнікі зажадалі адстаўкі дасюлешняга міністра земляробства ў беларускай рэспубліцы.»

Спасьцярогі амэрыканскай газэты пацьвярджаюць нашыя цьверджаньні аб масавым супраціве беларускага народу супраць антынародных савецкіх мерапрыемстваў, аб чым мы неаднакратна пісалі ў сэрыі нашых артыкулаў аб палажэньні й сытуацыі на беларускіх землях.

Яны прасілі лусту хлеба

БАРЫСАЎСКІ ГАЛОДНЫ БУНТ

«Край мой родны, зьнішчаны, зьбіты,
Зьліты крывёю, сьлязьмі абмыты».
Язэп Фарботка.

Поруч з калектывізацыяй ішоў голад. Яна адразу скарацiла плошчу сяўбы і пазбавіла сялянаў усякае магчымасьці для вытворчасьці таварнага хлеба. Гэтая таварнасьць, папершае, перасьледавалася савецкімі законамі, а, падругое, яе зусім выключалі адсутнасьць у калектывізаванага сялянства зямлі, жывёлы, інвэнтару і собскае ініцыятывы. Бальшавіцкія абвінавачваньні сялянаў у тым, што яны, ідучы пад прымусам у калгасы, прыхоўвалі хлеб, закапваючы яго ў ямы, у значнай ступені не адпавядаюць запраўднасьці. Ужо ня было чаго прыхоўваць, хаця й было ад каго. Яшчэ дзяржаўнае харчразьмяркаваньне ў часе ваеннага камунізму апаражніла сялянскія засекі, і навет аддышка ў часе НЭПу не напоўніла іх зноў. І вёска, а тым больш горад, і Барысаўшчына і Барысаў галадавалі.

Між тым савецкая дзяржава мела досыць харчу, але прызначаўся ён не для сваіх грамадзянаў. Перш за ўсё кідаліся ў вочы характэрныя для таго часу магазыны «Торгсін»-у. Як сьветчыць іхная расейская скарочаная назва, яны прызначаліся нібы для гандлю з чужаземцамі. Савецкая ўлада для ажыцьцяўленьня сталінскіх пяцігодкаў адчувала патрэбу ў валюце, брыльлянтах, платыне, золаце, серабры, у замен за якія ў гэтых магазынах можна было атрымаць розныя марцыпаны, ня кажучы ўжо пра хлеб і тлушчы. Але якіх турыстых-чужаземцаў меўся зацікавіць Барысаў?

Помнікі Сыцюдзёнкі на мейсцы вядомай усяму сьвету трагічнай пераправы францускае арміі ў 1812 г. былі ўжо разбураныя павятовымі энкаведыстымі, якія шукалі ў іхніх падмурках залатых грошаў. Дом Напалеона Банапарта ў Старым Барысаве непазнавальна перарабілі пад упраўленьне саўгасу. У Новым Барысаве на гістарычных «Чычагоўскіх батарэях» ужо ляжалі сотні ахвяраў Чакі, растраляных ёю і пасьля антыбальшавіцкага паўстаньня 1919 г. і ў сувязі з партызанам Монічам. Калі чужаземцаў савецкі Барысаў ня цікавіў, дык якія валюта, брыльлянты, платына, золата і срэбра меліся ў сялянаў і работнікаў Барысаўшчыны? Тым ня менш бацькі несьлі ў «Торгсін» свае вайсковыя крыжы і купельныя крыжыкі, а маткі свае заручальныя кольцы і дзявочыя завушніцы, абы толькі пракарміць сваіх галодных дзяцей. Іх ня цікавілі ў гэтых магазынах разнастайныя ласункі, іх цікавіў толькі хлеб, які хоць на кароткі час зьменіць хлеб зь мякінай, хлеб зь лебядой, хлеб зь мязгой.

Між тым гэты хлеб ня быў прывезены скульсьці ў тутэйшы «Торгсін»-барысаўскія склады аж ламаліся ад свайго хлеба, адабранага ў раскулачаных або абкладзеных індывідуальным падаткам сялянаў. Аднак гэты тутэйшы хлеб ішоў выключна за мяжу ў вабмен на валюту. Частка яго ўжо ішла туды, як дэмпінг па сьвядома зьменшаных цэнах, каб «запаліць пажар сусьветнае рэвалюцыі».

Нельга ўсё-ж сьцьвярджаць, што савецкая ўлада зусім не клапацілася аб сваім апухлым ад голаду насельніцтве. У Барысаве, як і ў іншых гарадох СССР, існавала картачная сыстэма. Усе насельніцтва з 1928 г. па 1933 г. пры атрыманьні харчовых нормаў было падзеленае на наступныя катэгорыі:

1 катэгорыя. Камуністыя, што ачольвалі партыйныя, савецкія і прафсаюзныя ўстановы. Работнікі цяжкое працы, як кавалі, качагары, пільшчыкі, грабары і г. д. Яны атрымлівалі 1 кіл. хлеба на дзень.

2 катэгорыя. Работнікі менш цяжкое працы — 500 грам. хлеба.

3 катэгорыя. Работнікі на лёгкай рабоце — 300 грам. хлеба.

4 катэгорыя. Службоўцы і дарослыя ўтрыманцы асобаў усіх катэгорыяў — 150 грам. хлеба.

5 катэгорыя. Дзеці — 100 грам. хлеба.

Барысаў горад лёгкае індустрыі. З гэтае прычыны пераважная бальшыня ягоных жыхароў атрымлівала ад 300 да 500 грам. хлеба на дзень. Злоўжываньні пры падзеле работнікаў на катэгорыі паводля цяжкасьці працы выклікалі з іхняга боку вялікае незадавальненьне. Акрамя таго самая лёгкасьць гэтае працы мела ўмоўны характар у сувязі з прымусовым агульным абавязкам «выканаць пяцігодку ў чатыры гады». Галодныя харчовыя нормы зусім не адпавядалі павялічаным нормам вытворчасьці працы. У работнікаў у часе працы шумела ў вушох ад голаду, ідучы з фабрыкаў і заводаў дамоў яны хісталіся, а прышоўшы да хаты дзялілі сваю і без гэтага недастатковую хлебную норму з галоднымі дзяцьмі. Трэба адзначыць, што «лішэнцы», г. зн. пазбаўленыя савецкіх абіральных правоў, або бясправныя, а менавіта — б. абшарнікі і фабрыканты, б. купцы, дамаўласьнікі, лесапрамыслоўцы, камісыянэры і г. д., б. ураадоўцы, жандары, паліцыянты і г. д., сьвятары усіх веравызнаньняў, улучаючы сюды навет царкоўных панамараў, каскадёльных аўтарыстых і жыдоўскіх мяламедаў разам зь іхнімі сем'ямі, сталі паза катэгорыямі і ніякіх харчоў не атрымлівалі. Паза катэгорыямі апынулася і сялянства-вытваральнік хлеба.

У канцы красавіка 1933 г. у Барысаве была атрымана непасрэдна з Масквы, мінаючы сталічны для БССР Менск, дырэктыва аб зьніжэньні чарговых нормаў. Паводля яе:

1 катэгорыя мелася атрымаць па 500 грам. хлеба на дзень,
2 катэгорыя мелася атрымаць па 300 грам. хлеба на дзень,
3 катэгорыя мелася атрымаць па 150 грам. хлеба на дзень,
4 катэгорыя мелася атрымаць па 100 грам. хлеба на дзень.

Дарослым утрыманцам і дзецям у хлебе было зусім адмоўлена.

На камуністых гэтае афіцыйнае зьніжэньне нормаў па сутнасьці не пашыралася. Кажнага зь іх цалкам забясьпечвалі вельмі распаўсюджаны ў савецкай рэчаіснасьці «блат», г. зн. узаемазабясьпячэньне з чорных дзьвярэй падуладных ім складаў і магазынаў. У бухгальтэрскіх справаздачах гэты «блат» менавіўся, як-усушка, вышчэ, раструшваньне, недапёк і г. д. Затое ўсё іншае насельніцтва было прыпачана на галодную сьмерць.

3 траўня 1933 г. галодныя жанчыны і дзеці выйшлі раніцай на вуліцы Барысава і накіраваліся да дзяржаўных установаў з патрабаваньнем хлеба. Па дарозе яны пабачылі падводы з хлебам, што перавозілі яго з тутэйшых складаў на станцыю чыгункі для вывазу. Абураны галодны натоўп затрымаў гэтыя падводы і разьмяркаваў паміж сабой той хлеб, што меўся на іх. Аднак яго было параўнальна мала, каб накарміць усіх галодных. Тады а 2—3 гадзіне апоўдні натоўпы, што па ранейшаму складаліся пераважна з жанчынаў і дзяцей, пачалі разбураць харчовыя магазыны, пранікаючы туды спачатку праз выбітыя вокны, а потым выламліваючы і дзьверы. Тутэйшы конны аддзел НКВД і міліцыі пачаў разганяць паўстанцаў, топчучы жанчын і дзяцей каньмі, але ня ў стане быў разагнаць натоўпы. Ужо былі пакалечаныя капытамі, хаця энкаведыстыя і міліцыянэры яшчэ ня ўжывалі зброі.

Аднак міліцыя ў той час яшчэ не зьяўлялася старанна прафільтраванай і цалкам падпарадкаванай НКВД паліцыяй савецкай дзяржаўнай сыстэмы. Адзін з двух міліцыянэраў, што стрымлівалі націск галодных на адзін з харчовых магазынаў, нечакана падняў руку, каб зьвярнуць на сябе агульную ўвагу і закрычаў:

— Жанчыны! Маткі! Жонкі! Сёстры!

— Навошта вы гэтак мардуецеся і без усялякае карысьці калечыце сябе і дзяцей? Ідзеце да сваіх хатаў, ідзеце да фабрыкаў і цягнеце сюды сваіх мужоў, сыноў ды братоў. Няхай яны абароняць вас. Тады хутчэй будзе толк.

Два энкаведыстыя, што стаялі паблізу, пачуўшы гэты зварот аднаго зь міліцыянэраў да народу, пачалі страляць у іх з крыкам:

— Рукі ўгору!

У вадказ міліцыянэры двойчы стрэлілі ў энкаведыстых, а потым абодвы яны кінуліся ўцякаць. Уцячы ім не пашанцавала — па ўсіх бліжэйшых вуліцах і завулках сьцяной стаяў народ, а ў дадатак на іх былі мундзіры, якія навет здалёк кідаліся ў вочы. Яны былі схопленыя энкаведыстымі, якія скруцілі ім рукі ззаду і павялі ў НКВД, зьбіваючы пры гэтым.

Заклік міліцыянэра, прозьвішча якога, на жаль, не захавалася ў памяці ўдзельнікаў і сьветкаў галоднага бунту, не загінуў дарэмна. Работнікі самай вялікай у Барысаве запалкавай фабрыкі «Бярэзіна» нечакана спынілі работу і патрабавалі ад адміністрацыі павялічэньня хлебных нормаў. Па сутнасьці гэтым пачался нішто іншае, як забароненая і нечаканая ў савецкіх умовах забастоўка. У мінулым да рэвалюцыі работнікі не аднойчы баставалі супраць гаспадара фабрыкі, высоўваючы яму эканамічныя патрабаваньні. Часам яны, кідаючы работу, выходзілі на вуліцу з палітычнымі патрабаваньнямі да царызму. Цяпер іхная воля была часткова паралізаваная савецкай дэмагогіяй аб «рабочіцка-сялянскай уладзе». Акурат гэтай дэмагогіяй зьбыткавала і прамова парторга-сакратара фабрычнай партыйнай арганізацыі, у якой ён спрабаваў адказаць на іхныя патрабаваньні:

— Таварышы! Зь кім змагаецеся? З самім сабой? Із сваёй рабочіцка-сялянскай уладай? Зь гістарычнымі дасягненьнямі вялікае кастрычніцкае сацыялістычнае рэвалюцыі? Зьвярніцеся назад. Зьвярніцеся да сваіх асірацелых машынаў, на якіх вы куеце сусьветную пралетарскую рэвалюцыю. Калі раней мы недаядалі на шчасьце буржуям, дык цяпер мы галадуем на страх ім. Кажнае зерня хлеба ёсьць удар па капіталістычных акулах.

Яшчэ ў часе свае прамовы парторг пачуў з натоўпу забастоўшчыкаў такія заўвагі, як — Цэцарук! Болбат! Талалай! — і асабліва не прайжаўся імі, хаця браў для сябе на адзнаку ўсіх тых, хто гэтыя заўвагі на ягоны адрас кідаў. Затое выснавы, зробленыя работнікамі зь ягонае прамовы, былі ўсё-ж для яго зусім нечаканымі. Абураныя работнікі схапілі яго і пацягнулі на раку Бярозу тапіць.

— Камуністыя сюды! — крыкнуў парторг і адразу-ж пераканаўся, што больш шансаў падуладных яму камуністых адсутнічае. Яны, ратуючы ўласную скуру, паразьбегліся яшчэ ў пачатку забастоўкі хто куды. А частка іх разам зь беспартыйнымі ішла тапіць свайго парторга. Дайшоўшы да ракі, работнікі ўзялі парторга за рукі і за ногі, раскачалі яго і кінулі ў ваду. Пэўне ніхто сур'ёзна не хацеў пазбаўляць яго жыцьця, бо калі ён паплыў, дык ніхто ні кідаў усьлед каменьне, а калі ён паблізу вылез на бераг, дык ніхто да яго не накіроўваўся. Магчыма ўбогі выгляд спалоханага парторга цалкам задаволіў работнікаў.

Між тым жанчыны, да якіх цяпер далучыліся мужчыны, накіраваліся ад магазынаў да тутэйшых савецкіх і партыйных установаў і да будынку НКВД. Сакратар Барысаўскага Райкома КП(б)Б зьвярнуўся да галодных з ушчувальнай прамовай, якая нагадвала прамову парторга з фабрыкі «Бярэзіна». Аднак калі парторга толькі напалохалі, дык сакратар быў зьбіткі да непазнавальнасьці. Пасьля гэтага ўсе іншыя савецкія і партыйныя службоўцы пахаваліся па розных кутох. Вылучэньнем зьяўляўся будынак НКВД, абкружаны вакол энкаведыстымі зь вінтоўкамі. На патрабаваньне галодных вызваліць двух арыштаваных міліцыянэраў, ім адказалі рашучай адмовай. Усё-ж дарэмна энкаведыстыя стралялі некалькі раз угору. Натоўп ня толькі не разыходзіўся, але з кажнай хвілінай павялічваўся. Хісткае становішча апошняе савецкае цытадэлі ў Барысаве выратаваў начальнік НКВД. Ён выйшаў на балькон з паперкай у руцэ і сказаў, што ім кагадзе атрымана тэлеграма з Масквы, якая дазваляе захаваць старыя харчовыя нормы. Задаволены натоўп пачаў паступова разыходзіцца. Шмат хто з галодных цешыўся з свае перамогі.

Уначы барысаўскія энкаведыстыя разам зь вялікім аддзелам прыбылых энкаведыстых арыштавалі 1.400 барысаўцаў. Горад ня быў абвешчаны на ваенным становішчы, але на другі дзень па ўсіх вялікіх вуліцах і завулках расходжвалі ўзброеныя патрулі, якія забараналі жыхаром зьбірацца па 2—3 і больш чалавекаў разам. Фабрыка «Бярэзіна» ў сувязі з арыштам работнікаў часова спынілася. Праз некалькі дзён прыехала Надзвычайная Сэсія Рэвалюцыйнага Трыбуналу і пачала судзіць арыштаваных. Бальшавіцкія разьнікі, зь якіх яна складалася, ня вызналі складане ігрыцыньных працэдуры. 1.200 чалавек былі сасланыя на тэрмін ад 8 да 10 год у аддаленыя канцэнтрацыйныя лягеры бяз права ліставаньня, 200 барысаўцаў былі растраляныя на тых-жа самых крывавых «Чычагоўскіх батарэях», дзе перад імі ў 1919 г. і 1921 г. чакісты растралялі сотні іхніх сваякоў і знаёмых.

Тыя барысаўцы, што засталіся жыць, не атрымалі абяцаных начальнікам НКВД ранейшых харчовых нормаў. Штодзень і штоноч рабіліся павальныя пошукі разабранага хлеба і тыя, у каго ён знаходзіўся, адразу-ж арыштоўваліся. Адначасна харчовыя верхаводы з Саўнаркому СССР вырашылі, што пакольку барысаўцы самазабясьпечыліся зь дзяржаўных складаў, дык пазбавіць іх харчовага забясьпячэньня на нявызначаны час. Тыя барысаўцы, што засталіся жыць, не атрымалі навет і зьніжанай харчовай нормы.

А тыя барысаўцы, што паляглі на «Чычагоўскіх батарэях», не адчувалі больш пакутаў голаду. Паміж імі былы барысаўскі дарэвалюцыйны гарадзкі галава Паўлоўскі, ксёндз-дзекан тутэйшага касьцёлу Марызэвіч, два міліцыянеры, у якіх у грудзёх тыхкаліся чалавецкія, а не энкаведыстыцкія сэрцы, работнікі «Бярэзіны» і другіх барысаўскіх фабрыкаў, але пераважную бальшыню растраляных складалі жанчыны, дзяўчаты і амаль дзеці. Яны прасілі лусту свайго роднага беларускага хлеба. Яны прасілі толькі лусту хлеба.

Юрка Віцьбіч

Усім нашым прадстаўніцтвам і чытачом за акіянам

Да гэтага часу «Бацькаўшчына» рассылалася ў заакіянскія краіны часткова звычайнай, а часткава лётніцкай поштай для тых падпішчыкаў, што мелі аплачваць апрача намінальнай вартасьці газэты, таксама і лётніцкую перасылку. Практыка, на жаль, паказала, што многія з тых, што атрымлівалі газэту лётніцкай поштай, асабліва ў ЗША, зусім не аплачвалі на адрас нашых прадстаўніцтваў лётніцкай перасылкі. «Бацькаўшчына» знаходзіцца ў цяжкім матарыяльным палажэньні й далей ня можа гэтага талераваць.

Таму, каб мець непасрэдны кантроль над аплатай, пачынаючы ад кастрычніка «Бацькаўшчына» будзе высылацца лётніцкай поштай не за пасярэдніцтвам нашых Прадстаўніцтваў, але непасрэдна падпішчыкам, якія зараз аплацяць падпіску ўключна із вартасьцю газэты ў вышыні 30 амэрыканскіх цэнтаў (або іхную раўнавартасьць у іншай валюце) за адзін экзэмпляр на адрас нашага Фінансавага Прадстаўніка ў Бэльгіі. За падвойныя нумары газэты аплата вызначаецца таксама падвойная, г. зн. 60 цэнтаў за экзэмпляр.

У сувязі з гэтым просім усіх нашых Прадстаўнікоў прыслаць нам найпазьней да 1 кастрычніка адрасы тых падпішчыкаў, што атрымліваюць газэту лётніцкай поштай, і тэрміны падпіскі, якія на іх рукі ўжо аплацілі гэтую падпіску, бо ў працiўным выпадку й ім будзе спыненая высылка газэты.

Сталыя супрацоўнікі «Бацькаўшчыны» могуць і надалей атрымліваць газэту задарма.

Тыя-ж падпішчыкі, што атрымліваюць газэту звычайнай поштай, будуць і надалей яе атрымліваць за пасярэдніцтвам нашых Прадстаўніцтваў, як і дагэтуль.

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

Др. ЯН СТАНКЕВІЧ
пры ўчасьці
АНТОНА АДАМОВІЧА

Некаторыя групы словаў беларускае мовы

5)

Суцэльны і адзіны, адзіноства; задзіночыць і злучыць; адзінота, адзінотны; улучыць, вылучыць, лучыць, лучны.

Суцэльны ў фізычным дачыненьні абазначае штось зробленае з аднаго матарыялу, нясточанае, прыкладам — **суцэльная палка.** Гэтаму значэньню слова «суцэльны» адказвае м. «цельный», «целостный», «сплошной», п. jednolity.

У дачыненьнях іншага характару «суцэльны» ўжываецца тады, калі зьявы йдуць адна па адной беспасярэдне. Гэтак, суцэльная школа будзе тады, калі із школы народнае беспасярэдне можна перайсьці ў сярэднюю, а із сярэдняе ў вышэйшую. У гэтым (другім) прыпадку «суцэльны» адказвае м. «единый» п. jednolity. Заўсёды кажацца **суцэльная школа, беларуская мова суцэльная, беларускі народ суцэльны,** гэта значыцца, што складаецца з аднолькавае этнічна масы і пад.

Суцэльнасьць — м. цельность, целостность, единство, п. jednolitość. **Суцэльна** — м. цельно, п. jednolicie.

Адзіны значыць тое, што адзін, але зь вялікім падчыркненьнем і адказвае м. «единственный», «единый», п. jedyny. **Адзіны Бог.** Адгэтуль вера ў тое, што Бог адзіны, ёсьць **вера ў адзінства Бога.** Гэтак, паміж іншага, гэтыя словы (адзіны, адзінства) ўжываюцца шмат разоў у Аль кітабе — кнізе беларускіх мусулманаў у даўнейшай беларускай народнай мове.

Іншае значэньне слова «адзіноства» адказвае м. «единство», п. jedność. Гэтак, прыкладам, у беларускіх летапісах кажацца, што **задзіночыўшыся** супраць Ябнута, Вялікі Князь Альгерд і князь Кейстут увесь час із сабою **жылі ў адзіностве.**

Адзіночыць, ск. **задзіночыць, адзіночыцца,** ск. **задзіночыцца,** што так часта ўжываецца ў беларускіх памятках (з мовы народнай запісана цяпер у Вішневе, ВЯЛ.), значыць лучыць, злучыць кольківе ў вадно, кольк зьліцца ў вадно і адказваюць м. «соединить», «объединится», п. zjednoczyć, zjednoczyć się. Ужываньне так-жа **задзіночаны** — м. «соединенный», «объединенный», п. zjednoczony; задзіночаньне — соединение, объединение, п. zjednoczenie.

Блізкае значаньнем да «задзіночыць, задзіночаны, задзіночаньне» ёсьць **злучыць, злучаны, злучэньне.**

Агульна можна зацеміць, што калі маецца на ўвазе мамэнт ідэалягічны або палітычны й псыхалягічны, дык кажацца **задзіночыць, задзіночаньне, адзіноства** (у другім значэньні), а пры мамэнце фізычным — **злучыць, злучэньне.** Гэтак, як мы бачылі, задзіночыліся Альгерд зь Кейстутам. Асобныя беларускія княствы задзіночыліся ў вадно сваё гаспадарства, званае Вялікім Княствам Літоўскім. Але, разабраўшы сьцяну, злучыць дзьве гасподы, можна злучыць два ці болей статкаў у вадзін статак.

Ёсьць **Задзіночаныя Гаспадарствы Паўночнай Амэрыкі** (а ня «Злучаныя»).

Адзінота значыць бесьсямейнасьць або маласямейнасьць і стан, калі чалавек чуецца адным, бязь іншых, быццам пакінены. Адказвае м. «одиночество», п. samotność.

Адзінотны — м. одинокий, п. samotny.

Лучыць (націск на -ы), ск. **злучыць** = м. соединять. Гэты дзеяслоў у нясконченым трываньні ня мае прыстаўкі і ў такім прыпадку можа ўжывацца і пры мамэнтах ідэалягічным, палітычным і псыхалягічным («нас лучыць агульная ідэя, інтарэсы, характары), тымчасам у трываньні сконченым («злучыць») ужываецца адно пры мамэнце фізычным, мэханічным і, хіба, хімічным. Прыклады з НСЛ. 273: **Лучы разам** увесь статак; Пшоначка мая прыдалася, ды на каравай, на кветачкі згібалася, **лучы, Божа, дзетачкі; Лучэньне быкоў з бараном** (прыказка).

Лучыцца — м. присоединится. **Лучэцеся к нам, весялей будзе ехаць у вадной кампаніі.** Тм.

Вылучаць, ск. **вылучыць** — 1). отделять. **Вылучаць, вылучыць цяляты із стады.** НСЛ. 86. 2). исключать. **Нас не вылучалі ад работы; за што-ж вылучылі ад гасьціна.** Тм.

Вылучаны — 1) отдельный. **Бык вылучаны із стады.** 2) исключен. **Вылучна** — исключительно.

Улучаць, ск. **улучыць** — включать, присоединить. НСЛ. 60. **Улучацца,** ск. **улучыцца** — включаться, присоединятся. Тм.

Улучэньне — включение, присоединение. Тм.

Улучна — включительно. **Улучаны** — включенный, присоединенный. НСЛ. 60. **Улучаны ў стаду бык.** Тм.

Адлучаць, ск. **адлучыць** — отделять, отделить.

Прылучаць ск. **прылучыць** — присоединять. **Ня прылучай драбнога статку к буйному.** НСЛ. 504.

Прылучацца, ск. **прылучыцца** — 1) присоединятся, 2) случайно попадаться, случаться. **Мне чалавек прылучаецца, прылучыўся разам ехаць.** Тм.

Прылучны — приставший нечаянно. **Прылучная карова, прылучнае жарабё.** Тм.

Прылучаны — присоединенный. **Прылучаную скаціну каровы бадуць.** Тм.

Прылучэньне — 1) присоединение. **Прылучэньне скаціны да стады.** Тм. 2) стечение обстоятельств, приключение. **Дзіўнае зьдзеялася прылучэньне.** Тм.

Лучаць, ск. **лучыць** (націск у другім на — у) — попадать, попасть, п. trafiać, trafić. **Але-ж ты лучыў яму добра, адразу скруціўся.** СЬП. **Як ты лучыў да нас? — А вось прышоў нейк.** СЬП. **Лучаньне** — попадание, trafianie.

Лучна — метко. НСЛ. 273. **Лучна выстраліў.** Тм. **Лучны** — меткий. Тм. **Лучнае тваё вока.** Тм. **Лучная страла.** Тм. **Бог ня стучон, ды лучон.** Тм.

Толькі — колькі.

Спачатку прывядзём прыклады.

Із старое мовы: **Абрацi і пастанавіці віжоў толькі, колькі патрэбна будзець.** ЛІТ. СТАТУТ 1529 г.; **Жаднае зьвірхнасьці над намі заўжвацi ня можаць, адно толькі, колькі яму права дапушчаць.** СТТ.

З ЛНЧ.: **Прыкінуўшы вокам, колькі вазоў будзе.** 29. **Бач ты яго, міласэрны які знайшоўся — папрацуй у яго дзён колькі... А папытаць-бы ў цябе, а колькі ты плаціць будзеш.** 11. **Дзіва, сена колькі таго аднаго. На ўсю зімку стане, ды прадаць яшчэ колькі можна. Папакошвай дзён колькі.** 11. **Дастаў колькі хунтаў і то ў знаёмых.** 25.

Із ЗСД.: **Колькі ў вас зямлі?** 49. **Колькі вы зьбіраеце збожжа? Тм. А колькі радасьці...** 62. **За колькі часінаў Халіма раптам спыніся.** 32. **На колькі часінаў запанавала маўчанка.** 138. **Тады яшчэ колькі чалавекаў падхапілі.** 141. **Колькі часінаў ён глядзеў на яе здалёку.** 170.

Із «Сын»: **Колькі радасьці было ў закурэлай... хаце ў Агапы.** 15. **Колькі ночай бяз сну высядзела яна каля рыжае дарагое галоўкі.** 22. **Колькі выцярпеў, сынок мой.** 25.

З Ар. Куляшова: «У Зялёнай Дуброве», Менск, 1940: **Маці за руку гасьця ўзяла. Колькі слоў сказала напасьледак.** 13. **Колькі зім ня вярнула ў сьмерць ніяк.**

Колькі ты даў яму? НСЛ. 242. **Колькі не гавары яму, ён усё сваё.** Тм.

З прыведзеных прыкладаў відаць:

1. **толькі** ўжываецца таксама, як прыслоўе меры (у значэньні м. «столько»); 2. **колькі** ўжываецца, як у значэньні м. «сколько», так і ў значэньні м. «несколько»; 3. **як толькі,** так і **колькі** ўжываюцца бяз с на пачатку.

Прыклады можна было-б прывесьці з кажнае мясцовасьці. З Навагрудчыны прыводзіць ЧЧ, із Случчыны — СК. (між іншага, і ў значэньні м. «несколько»).

Ад «колькі» паўстаў прадметнік **колькасьць** (= м. количество, п. ilość),

«Радаснае й шчасьлівае жыцьцё»

У сьвятле бальшавіцкай як нутранай, гэтак і вонкавай прапаганды няма ў Савецкім Саюзе наагул нешчасьлівых людзей. Усе там пад жыцьцядайнымі праменьнямі Сталінскага сонца жывуць узапраўды «радасным і шчасьлівым» жыцьцём, аб якім працоўныя капіталістычных краінаў ня могуць навет і падумаць. Там навет і катаржнікі, загнаныя ў лягеры прымусовае працы, адчуваюць над сабой «бацькаўскія клопаты» вялікага правадыра народаў. Не дарма тады, пасьля заканчэньня Беламорскага каналу, на пабудове якога працавалі сотні тысячаў зьняволеных, пачынаючы ад чорнарабочых і канчаючы на інжынерах, некаторыя зь іх за сумленую працу былі ня толькі выпушчаныя на волю, але навет узнагароджаныя ордэнамі Леніна.

Дык і ня дзіва, што ўсе працоўныя Савецкага Саюзу адчуваюць сябе ня толькі церазьмерна шчасьлівымі, але й заўсёды сустракаюць усякае савецкае мерапрыемства, усякую пастанову й распараджэньне «партии и правительства» з уздымам нябывалай радасьці. А гэтую сваю радасьць выяўляюць таксама ў своеасаблівы спосаб — у павялічэньні выдайнасьці сваей працы, у «дабравольным» прыйманьні на сябе новых забавязаньняў, у павышэньні афіцыйных нормаў працы на 150, 200 і навет 300 працэнтаў на «славу й магутнасьць вялікай сацыялістычнай радзімы». Адзін высокі камандзір чырвонай арміі, «выстаўлены» кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савету БССР ў 1940 годзе работнікамі гораду Навагрудку, на перадвыбарным мітынгу, між іншым, сказаў: «— У нас так: Сталин сказал, — народ сказал, и наоборот, народ сказал — Сталин сказал». Таму зразумела, што кажны новы ў Савецкім Саюзе закон, кажнае новае мерапрыемства, адным словам усё тое, што «Сталин сказал», мусяць успрыймаць працоўныя зь вялікім энтузыязмам, бо ўсё гэта сам «народ сказал».

Але як узапраўды выяўляецца гэтая «радасьць» і «ўздым» народу ў дачыненьні да ўсякіх антынародных мерапрыемстваў, вельмі вымоўна можа сьветчыць спосаб рэакцыі гэтага-ж народу на апошняе распараджэньне аб скліканьні на 5 кастрычніка 19-га зьезду камуністычнай партыі. Уся савецкая прэса цяпер аж захлынаецца ад выяўленьня гэтае народнае «радасьці» й «удзячнасьці» ўсіх працоўных камуністычнай партыі й Сталіну за скліканьне гэтага зьезду, быццам-бы зьезд гэты меў стварыць узапраўдны рай на цэлай аднэй шостай. На заводах, прадпрыемствах, у калгасах і ўстановах умысловае працы ўсе працоўныя, гнаныя нейкім незразумелым інстынктам, самі зьбіраюцца на мітынгі, самі бяруць на сябе непасільныя забавязаньні, незразумелыя ў дэмакратычных умовах жыцьця, проста перасьцігаюцца ў запэўненьнях аб перавыкананьні й так высокіх нормаў працы, — і ўсё гэта, ў доказ асаблівай удзячнасьці бальшавіцкай партыі за тое вялізарнае дабрадзейства, што яна ўзяла й пастанавіла склікаць свой зьезд.

Перад намі толькі чатыры нумары менскай камуністычнай «Зьвязды»: за 24, 26, 27 і 28 жнівеня 1952 году. У кажным зь іх на першай балоне, пад агульнымі крыклівымі загалоўкамі — **«Працоўныя савецкай Беларусі сустракаюць XIX зьезд партыі новымі вытворчымі посьпехамі», «Паведамленьне аб скліканьні XIX зьезду ВКП(б) выклікала вялізарны палітычны ўздым беларускага народу», «Новымі працоўнымі посьпехамі сустракае савецкі народ XIX зьезд партыі», «Новымі працоўнымі перамогамі сустракае беларускі народ XIX зьезд ВКП(б) і XX зьезд КП(б)Б»,** знаходзім цэлы рад карэспандэнцыяў з паасобных гарадоў, раёнаў, прадпрыемстваў і калгасаў Беларусі аб тым, зь якой нявымоўнай радасьцю й пачуцьцём запраўднага шчасьця сустракае беларускі народ гэты партыйны зьезд. Хаця характар такіх карэспандэнцыяў вельмі добра ведамы нашым суродзічам зь нядаўнага яшчэ мінулага, калі й іх грэла Сталінскае сонца, але ўсё-ж такі варта наглядна яшчэ раз сабе прыпомніць увесь той жахлівы стан нячуванага нявольніцтва, у якім сяньня мучыцца беларускі народ.

Дык вось як сустрэлі працоўныя Беларусі вестку аб скліканьні партыйнага зьезду:

1. Гомель: «З пачуцьцём бязьмежнай любові да сваей бальшавіцкай партыі сустрэлі працоўныя вобласьці паведамленьне аб скліканьні XIX зьезду ВКП(б) ... Работнікі глыбока натхнёныя велічнымі лічбамі праекту дырэктываў XIX зьезду партыі па пятаму пяцігодняму пляну разьвіцьця СССР на 1951-52 гады»...

2. Мазыр: «Зь вялізарным уздымам сустрэлі працоўныя гораду пастанову ЦК ВКП(б) аб скліканьні XIX зьезду партыі...»

3. Берасьце: «Новую хвалю сацыялістычнага спаборніцтва выклікала паведамленьне ЦК ВКП(б) аб скліканьні чарговага XIX зьезду нашай партыі».

4. Менск, тонкасуконны камбінат: «Зь вялікім уздымам сустрэў калектыў заводу апублікаваньне ў друку праекту дырэктываў XIX зьезду партыі па пятаму пяцігадоваму пляну разьвіцьця СССР на 1951-52 гады. Велічныя лічбы далейшага разьвіцьця сацыялістычнай эканомікі натхняюць рабочых, інжынераў і тэхнікаў на новыя працоўныя посьпехі...»

5. Горадзень: «Зь вялізарнай радасьцю сустрэлі працоўныя вобласьці паведамленьне аб скліканьні 5 кастрычніка чарговага XIX зьезду ВКП(б). Работнікі, работніцы, інжынерна-тэхнічныя работнікі, служачыя, калгасьнікі, савецкая інтэлігенцыя выказваюць пачуцьцё бязьмежнай любові да бальшавіцкай партыі й вялікага Сталіна — натхніцеля й арганізатара нашых перамог, сваё жаданьне працаваць з патроенай энэргіяй над выкананьнем новага пяцігадовага пляну...»

6. Мірскі раён, калгас «Перамога»: «Пастанову ЦК ВКП(б) аб скліканьні XIX зьезду ўсесаюзнай камуністычнай партыі хлебаробы нашай сельгасарцелі адзначаюць яшчэ больш настойлівай барацьбой за ўсебаковае разьвіцьцё й далейшы росквіт арцельнай гаспадаркі...»

7. Браслаў: «Пастанова ЦК ВКП(б) аб скліканьні чарговага зьезду ВКП(б) выклікала новую хвалю працоўнага й палітычнага ўздыму сярод працоўных гораду й раёну...»

8. Ваўкавыск: «Вестка аб скліканьні зьезду ВКП(б) выклікала новы працоўны ўздым на ваўкавыскім цэмэнтным заводзе „Перамога"...»

9. Бабруйск: «З высокім вытворчым і палітычным уздымам сустрэлі працоўныя вобласьці паведамленьне аб скліканьні XIX зьезду ВКП(б)...»

10. Наваградак: «Пастанова ЦК ВКП(б) аб скліканьні XIX зьезду партыі выклікала ў калектыве шклозаводу „Нёман" новы працоўны й палітычны ўздым...»

Із 27 карэспандэнцыяў, зьмешчаных у чатырох успомненых нумарох «Зьвязды», мы выбралі зусім прыпадкова толькі 10 і прывялі па аднаму — двух сказах, якімі пачынаецца кажная карэспандэнцыя. Але й астальныя 17 нічым ня розьняцца ад гэтых: усюды працоўныя скліканьне партыйнага зьезду «сустрэлі зь вялізарным працоўным і палітычным уздымам», або іншы варыянт таго самага — «пастанова аб скліканьні XIX зьезду партыі выклікала вялізарны працоўны й палітычны ўздым». Пасьля такіх шаблённых заяваў ідзе далей кароткая справаздача аб мітынгах працоўных і ў кажнай зь іх, як правіла, цытуюцца словы нейкага работніка, звычайна «перадавіка», «ударніка» або «стаханаўца» як, прыкладам, наступныя:

1. Барысаўскі дрэваапрацоўчы камбінат «Камінтэрн»: «Стаханаўка тарнага цэху Зінаіда Лохіна заявіла: — Велічная праграма сацыялістычнага будаўніцтва натхняе нас на новыя працоўныя посьпехі. Мы будзем працаваць яшчэ лепш, каб наблізіць сьветлую будучыню чалавецтва — камунізм. У чэсьць прадстаячага зьезду я станаўлюся на стаханаўскую вахту й даю слова штодзённа выконваць норму 200 і больш працэнтаў...»

2. Менскі станкабудаўнічы завод імя Кірава: «Стары работнік заводу лепшы растачнік тав. Пугач сказаў: — Мы ганарымся нашай роднай бальшавіцкай партыяй, якая вядзе нас па шляху да камунізму. Мы ганарымся тым, што наша любімая радзіма стала яшчэ больш прыгожай і магутнай. Хочацца працаваць яшчэ лепш. Я забавязваюся да 5 кастрычніка выканаць дзьве гадавыя нормы й даваць прадукцыю толькі выдатнай якасьці...»

3. Целеханаўская НТС: «Перадавы мэханізатар Павал Кананові ч у гутарцы з агітатарам сказаў: — Дырэктывы па пятаму пяцігадоваму пляну — новае праяўленьне вялізарных клопатаў нашай партыі аб савецкім народзе... Зь сяньняшняга дня я станаўлюся на стаханаўскую вахту й абавязваюся да 5 кастрычніка завяршыць выкананьне трэйцяй гадовай нормы...»

І гэтак больш менш ува ўсіх карэспандэнцыях. На заканчэньне мітынгу ўсе работнікі, на прапанову падобных «стаханаўцаў», «лепшых растачнікоў» ці «перадавых мэханізатараў», ня толькі «дабравольна», але й з «пачуцьцём нявымоўнай радасьці» й «удзячнасьці роднай бальшавіцкай партыі», бяруць на сябе ў чэсьць XIX партыйнага зьезду розныя непасільныя забавязаньні. Вось некалькі прыкладаў:

1. Менскі станкабудаўнічы завод імя Кірава: «На стаханаўскую вахту ў чэсьць XIX зьезду партыі стаў калектыў трэйцяга мэханічнага цэху. У вапошнія дні цэх сыстэматычна перавыконвае сутачныя заданьні...»

2. Барысаўская папяровая фабрыка «Прафінтэрн»: «Натхнёныя праектам дырэктываў па пятаму пяцігадоваму пляну разьвіцьця СССР на 1951—1955 гады, рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі й служачыя фабрыкі ўзялі новыя павышаныя абавязацельствы. Калектыў нашай зьмены абавязаўся да 5 кастрычніка завяршыць 10-месячную вытворчую праграму й шляхам зьніжэньня сабекошту прадукцыі заканоміць сотні тысячаў рублёў...»

3. Менскі аўтамабільны завод: «Тысячы рабочых менскага аўтамабільнага заводу сталі на стаханаўскую вахту ў чэсьць XIX зьезду ВКП(б). У гэтыя знамянальныя дні больш 1.500 камсамольцаў даюць ня менш паўтары нормы за зьмену. Выпрабавальнікі паліўных бакаў брыгады Паўла Атрашчэнкава чацьвёрты дзень выконваюць за зьмену па тры нормы. Не адстае ад іх і брыгада зборшчыкаў ветравога акна аўтамашыны, якой кіруе Фёдар Рок...»

4. Торфзавод «Рэдкі Рог» Бабруйскага раёну: «Новымі вытворчымі посьпехамі рашылі азнамянаваць скліканьне XIX зьезду ВКП(б) тарфянікі. Калектыў торфпрадпрыемства „Рэдкі Рог" адным зь першых у вобласьці завяршыў сэзонны плян здабычы торфу й абавязаўся здабыць дадаткова 10 тысяч тон паліва...»

Ня трэба быць моцна граматным чалавекам, каб заўважыць, што калі-б навет адзін чалавек пісаў усе гэтыя й сотні ім падобных карэспандэнцыяў, дык і ён не патрапіў-бы ў кажнай зь іх гэтак даслоўна паўтарацца. Уклад і размеркаваньне зьместу кажнай карэспандэнцыі, іхны стыль, тыповая бальшавіцкая фразэалёгія й навет паасобныя словы сьветчаць, што яны пісаныя паводля агульнага ўстаноўленага шаблёну й ня выражаюць ня толькі думак працоўных, але й думак іхных аўтараў. А браныя работнікамі «дабравольныя» забавязаньні аб перавыконваньні працоўных нормаў — гэта ня што іншае, як абавязкавае плясканьне ў далоні або ціхае маўчаньне, што ўжо можа быць небясьпечным, на прапанову загадзя праінструктаванага партыйнымі ворганамі прамоўцы на сходзе. Але навонкі гэта найлепшы доказ, што ў «самай дэмакратычнай» савецкай краіне працоўныя «дабравольна» й зь «вялізарным уздымам» ідуць на спатканьне дырэктывам «партии и правительства», ня гледзячы на тое, што гэтыя дырэктывы ўзьдзяваюць ім на шыю новае непасільнае ярмо.

Бо ўсё тое «шчасьце», якое прыносіць новая пяцігодка, што мае быць зацьверджаная на партыйным зьезьдзе, і якая выклікае ў працоўных масах Савецкага Саюзу «вялізарны працоўны й палітычны ўздым», гэта павялічэньне прадукцыі, у першую чаргу ваеннай, на 70% і павышэньне прадукцыйнасьці й так ужо непасільнай вытворчай працы савецкага работніка й калгасьніка на 50%. Іншымі словамі, савецкія працоўныя цешацца зь нябывалым уздымам і выказваюць нязьмерную ўдзячнасьць Сталіну за сваё далейшае закабаленьне, за павялічэньне сваей галіты, за яшчэ большую эксплятатацыю іхнае нявольніцкае працы.

На Захадзе прывыклі прыраўноўваць Сталінскую дыктатуру да дыктатуры Гітлераўскай і цьвердзіць, што ў Савецкім Саюзе пануе такое самае нявольніцтва й прыгнечаньне народных масаў, як і ў Нямеччыне за часоў Гітлера. Але-ж нічога падобнага! Ня можа быць нічога больш несправядлівага, як такое параўнаньне. Памінаючы ўжо зусім іншы ступень паняволеньня, пры Гітлераўскай, як і пры кажнай іншай ведамай у гісторыі дыктатуры кажны мог пасыўна адносіцца да згары накінутых супраць ягонай волі распараджэньняў і іх выконваць, бо рабіць гэта мусіў. Пры Сталінскай-жа дыктатуры людзі змушаныя ня толькі выконваць усё тое, чаго ад іх жадае камуністычная партыя, ня толькі рабіць гэта звыш сваіх сілаў і магчымасьцяў, але і ўсё яшчэ «дабравольна» перавыконваць ды публічна маніфэставаць сваю радасьць із собскага няшчасьця ды дзякаваць за гэта Сталіну. Ці-ж можа тады быць большы маральны зьдзек над душой чалавека? І гэта якраз і зьяўляецца аднэй з найбольш характэрных рысаў Сталінскай дыктатуры, гэта найлепш характарызуе найбольш залганы, пэрфідны й жахлівы запраўдны зьмест «раднасага й шчасьлівага жыцьця» Савецкага Саюзу.

Ст. Крушыніч

ад якога ўзноў прыметнік **колькасны** (= м. количественный, п. ilościowy).

Цьвіцець (цьвісьці), цьвет і красаваць, краса; краска.

Усе расьліны, каб даць плод, мусяць быць заплодненыя. Запладненьне настае ў часе **цьвіценьня,** або **красаваньня.** Дзеравы (клён, ліпа, бяроза й інш) **цьвітуць** і **цьвітучы** маюць **цьвет.** Збожжа — жыта, пшаніца, ячмень, авёс — **красуе** (па мясцоваму, прыкладам, у Лідчыне, «расуе») і **красуючы** мае **красу** (па мясцоваму «расу»). Травы (прыкладам мятліца) красуюць. Лён і стручковыя — гарох, боб, соя, чачэўка і іншыя — цьвітуць. Але гуркі — «гарэць».

Ёсьць два дзеясловы — **цьвіцець** і **цьвісьці** (заўсёды зь **і** па **в,** хоць «цьвет», пр. «сьвет», але «сьвітае»), ад «цьвісьці» ў цяперашнім часе ёсьць побач формы — **цьвіту, цьвіцеш** і г. д. і **цьвію, цьвіеш** і **г. д.**

Красавацца, пакрасавацца мае значэньне «вельмі добра мецца» і адказвае 1) м. «процветать», п. kwitnać. **Красуецца ў жыцьцю, чаго яму не стае? Пакрасаваўся на сьвеце. Красуецца ў чужым дабру.** (Усе прыклады з НСЛ. 252); 2) м. «щеголять». **Красуецца ў чужой адзежынцы.** Тм.

Дзеля таго й **красаваньне** значыць ня толькі, што некаторыя расьліны красуюць, але яшчэ адказвае м. «процветание», «расцвет», п. rozkwit. **Дзявоцкае красаваньне. Не вялікае красаваньне за ім, хоць ён і багаты.** (Абодвы прыклады з НСЛ. 252).

Цяперака ў народнай мове ёсьць два словы — «краска» й «кветка», каторыя часта маюць тое самае значаньне.

Краска, зьменш. **красачка** пашырана па ўсей Беларусі. Запісанае гэтае слова між іншым ў ВІЦЕБСКУ; АР.; ВОЙШ; ЧАРНІГАЎШЧЫНЕ (РСБ. 146; ПНЗ), у ДР., у СЦ. Прыклады: **Прыгожыя краскі.** НСЛ. 251; **у самую касавіцу (сонца, краскі, чырканьне косаў).** ЗСД. 390; **Зарваў красачку дый пайшоў.** ПНЗ. 40.

Дзе кажуць «кветка», там старыя кажуць яшчэ «краска». Гэтак, прыкладам, у АР. маладыя звычайна кажуць «кветка», але старыя «краска». Гэта паказвае, што «краска» слова старшае ў нашай мове й чыста беларускае. Аб яго беларускай чысьціні сьветчыць яшчэ й тое, што мовы суседнія гэтага слова ў даным значаньні ня знаюць. Зацемлю гэтта, што ўсе краскі цьвітуць, а не красуюць.

Што да «кветка», дык трэба зацеміць, што гэтае слова ў некаторых мясцовасьцях мае яшчэ значэньне «ветка». Гэтак, у АР. кажуць «кветка аўсу, авёс квяцісты», тымчасам у Кушлянах ля Жупран таго-ж павету кажуць «ветка аўсу», «авёс вацісты». Так-жа Насовіч у сваім слоўніку на б. 233 падае «кветка» ў значаньню «ветка» **(Адарві кветку кляновую).** Калі яшчэ зьвернем увагу, што ў мясцовасьцях найменей падпалых пад польскі ўплыў, прыкладам ля Пархвенава й Докшыцаў Вял. пав., кажуць «квяты», значыцца ўжываецца чыста польская форма гэтага слова, бо зьмена не пасьпела яшчэ стацца, дык трэба прыйсьці да вываду, што «кветка» паўстала скрыжаваньнем п. kwiat, - белар. «цьвет», што дало «квет» (гэтую форму падае НСЛ. 233), а пад уплывам жаноцкага роду ў «краска» паўстала далей «кветка».

Значыцца, чыста беларускае слова ёсьць «краска», і яно павінна ўжывацца ў літаратурнай мове.

Проці «кветка» прамаўляе яшчэ старая асаблівасьць нашае мовы — пераход спачатнага **кв** перад **«і» ў цьв.** Ведама, так-жа будзе **цьвітучы,** а ня «квітучы».

(Канец)

Новае амэрыканскае аружжа

Толькі цяпер вайсковая цэнзура дазволіла падаць да ведама, што 1-га верасьня сёлета было амэрыканцамі ўжытае ў Карэі дагэтуль няведамае яшчэ аружжа — самалёт-бомба, кіраваная пры помачы радыя, якая мае вельмі вялікую сілу ўзрыву. У гэты дзень з амэрыканскага авіяносца «Боксэр» былі выпушчаныя кіраваныя пры помачы радыя самалёты зь сільным узрыўным матарыялам. Авіяносец знаходзіўся на паўночна-карэйскіх водах у вадлегласьці 150 міляў у простай лініі ад мэты, якой былі канцэнтрацыя камуністычнай супрацьлётніцкай артылерыі, электрастанцыя, мост і ўезд у тунэль.

Для кіраваных радыям самалётаў-бомбаў былі ўжытыя перастарэлыя нырающыя самалёты тыпу «Гэлькат». Гэтыя самалёты бязь лётніка, але з «тэлевізыйнымі вачыма» й радыёвай апаратурай былі выкінутыя з авіяносца. Былі яны кіраваныя радыёвымі хвалямі зь іншага самалёту «Скайдрэйпэр», які знаходзіўся далёка ад самалёту-бомбы, будучы недасягальным для варожай зэнітнай артылерыі. Самалёт-бомба вёз з сабой 2 000 фунтаў узрыўных матарыялаў і метка пападаў у мэту.

Лёт самалёту-бомбы быў абсэрваваны з авіяносца на радарных экранах. Ён прыпамінае нямецкія ўзрыўныя ракеты «V-1», але калі лёт апошняй быў рэгуляваны гадзіньнікавым мэханізмам на зямлі перад выстралам, дык амэрыканскі радыёвы самалёт зьяўляецца кіраваным на працягу ўсяго лёту другім самалётам.

Амэрыканская газэта «Дэйлі Ньюс», што выходзіць у Лёс Энджэлес, паведамляе, што авіяносныя хвабрыкі ў паўдзённай Каліфорніі ад даўжэйшага часу нагрмаджваюць у сваіх складах навачасныя самалёты-бомбы, кіраваныя радыям. Камандаваньне амэрыканскага ваеннага флёту падало да ведама, што мае ўжо ў сваім распараджэньні адзінаццаць тыпаў узрыўных бомбаў, кіраваных радыям, у параўнаньні зь якімі ўжытыя ў Карэі самалёты-бомбы тыпу «Гэлькат» належаць да найбольш перастарэлых і ў будучыні ня будуць ужывацца. Пры ўзрыве такой бомбы нішчыцца, зразумела, і самалёт, але за тое ня гіне лётнік, пры гэтым ейная ўзрыўная сіла вельмі вялікая й пападаньне зусім пэўнае.

Агульна ўважаецца, што, пасьля выбуху першай атамнай бомбы ў Гірашыме ў 1945 годзе, дзень 1-га верасьня 1952 г., калі ўпяршыню былі ўжытыя ў Карэі кіраваныя радыям самалёты-бомбы, распачынае новую эру ў ваеннай тэхніцы.

НАШ СУРОДЗІЧ ВЫНАХОДНІКАМ ЭЛЕКТРЫЧНАЙ ЛЯТАРКІ

Польская газэта «Дзеньнік для Вшысткіх» за 29 ліпеня падала наступную вестку:

«Ручныя электрычныя лятаркі зьяўляюцца сяньня агульна ўжыванымі ў розных формах і прыносяць нам вялікія прыслугі. Вынаходнікам іх ёсьць Акіба Гаровіч зь Менську на Беларусі. Прыехаў ён у Амэрыку ў 1890 годзе, уцякаючы перад рэлігійным перасьледваньнем. У Амэрыцы ён зьмяніў прозьвішча на Конард Губэрт і стаўся вынаходнікам многіх электрычных прыладаў, між іншым, і малых батарэяк і лямпак, якія далі пачатак сяньняшнім электрычным лятаркам. Калі памёр у 1928 годзе, багаты ўжо Губэрт запісаў тры чацьвертыя даходу із сваіх многіх прадпрыемстваў на мэты дабрадзейныя, рэлігійныя, мэдыцынскія й выхаваўчыя».

УВАГА! УВАГА!

Выйшла з друку й ужо прадаецца

паэма

Якуба КОЛАСА

„Новая Зямля"

ЯКУБ КОЛАС (КАНСТАНЦІН МІЦКЕВІЧ)

НОВАЯ ЗЯМЛЯ (ПАЭМА)

МЮНХЭН - 1952 ВЫДАВЕЦТВА „БАЦЬКАЎШЧЫНЫ"

ЗЬМЕНЕНА ЦАНА КНІЖКІ

У сувязі з тым, што друк і брашуроўка «Новай Зямлі» каштавалі трохі танай, чымсьці мы раней аблічалі, **канчальныя цэны за «НОВУЮ ЗЯМЛЮ» для паасобных краінаў наступныя:**

1. У ЗША — 3 даляры,
2. У Канадзе — 3 даляры,
3. У Аўстраліі — 15 шылінгаў,
4. У Аргентыне — 15 пэзо,
5. У Ангельшчыне — 10 шылінгаў,
6. У Францыі — 400 франкаў,
7. У Бэльгіі — 150 франкаў,
8. У Нямеччыне — 10 марак,
9. Для безработных беларусаў Нямеччыны — 2 маркі.
10. У іншых краінах раўнавартасьць 3 амэрыканскіх даляраў.

Перасылка аплачваецца дадаткова.

Выпісваць у Нямеччыне трэба з Адміністрацыі «Бацькаўшчыны», а ўва ўсіх іншых краінах паводля наступнага адрасу:

Paul Urban, 19, Place Hoover,
Louvain, Belgique.

Кніжка на павер ня высылаецца.

Беларусам з паза Нямеччыны радзім, дзеля тэхнічнага ўспраўненьня, найлепш выпісваць «НОВУЮ ЗЯМЛЮ» цераз Прадстаўніцтвы «Бацькаўшчыны» ў дадзенай краіне, перасылаючы на іх належнасьць. Прадстаўніцтвы-ж з свайго боку атрымаюць адпаведную колькасьць эгзэмпляраў кніжкі пасьля надасланьня ўсей належнасьці на адрас нашага фінансавага прадстаўніка ў Бэльгіі.

«НОВАЯ ЗЯМЛЯ» — гэта адзін з найвыдатнейшых твораў беларускае літаратуры й яна павінна быць настольнай кнігай кажнага беларуса.

Кніжка надрукаваная на добрай паперы, з прыгожай вокладкай і абыймае 249 + XVI балонаў.

ЦАНА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» ПАЗА НЯМЕЧЧЫНАЙ

1. ЗША . . . . 15 цэнтаў
2. Канада . . . . 15 цэнтаў
3. Вялікабрытанія . . . 1 шылінг
4. Францыя . . . . 40 франкаў
5. Аўстралія . . . . . . 1 шылінг
6. Аргентына . . . . . . 2 пэзо.
7. Бэльгія . . . . . . 5 франкаў

Ува ўсіх іншых краінах раўнавартасьць 15 цэнтаў ЗША за 1 эгзэмпляр.